

Література

УКРАЇНСЬКІ
НАРОДНІ І
КАЗКИ

з мал. Ю. МАГАЛЕВСЬКОГО.

УКРАЇНСЬКІ НАРОДНІ КАЗКИ

(Зі збірника І. Рудченка)

Видання друге,
з 42-ма малюнками ЮРІЯ МАГАЛЕВСЬКОГО,

"HOWERLA"

41 E. 7th St., New York 3, N. Y.

1957

І. Рись-маті.

Був собі дід та баба. У діда дочка, й у баби дочка. Так вони ходили на вечірки.

От баба дала дідовій дочці повісмо конопель, щоб вона за ніч спряла. То вона йде й плаче, а теличка побачила, та їй питася:

— «Чого ти, дівко, плачеш?»

— А що ж? — каже, — дала мені мачуха повісмо конопель, щоб я за ніч спряла.

— «Не плач! Лізь у мос ліве вухо, а в праве вилізь: так тобі там і попрядеться, і потчеться, і в скриню покладеться!»

От, вона й спряла те повісмо.

На другу ніч баба й друге дала. А вона знов плаче й іде до тієї телички. А теличка й каже:

— «Чого ти, дівко, плачеш?»

Вона розказала, — так і так: «Лізь», каже, «у мос ліве вухо, а в праве вилізь!»

Вона й полізла; так ій там і спрялось, і змоталось.

А баба стоїть і все те бачить. Приходить тоді до діда та й каже:

»Заріж, діду, ту теличку!«

А дід і каже:

— Жаль, бо славнен'ка теличка, — нічим буде і дров привезти.

А баба йому:

»Я й сама притягну, заріж!«

Дідова дочка почула, що ту теличку хочуть заріяти, та прибігає й каже: »Теличко-сестричко, хочуть тебе різати!« — »Дарма«, — каже, — »нехай ріжуть, а ти моє м'ясо не їж. А як підеш на річку моїх кишечок полоскати, то буде в моїх кишечках двос зерняток, так ти візьми

та й посади ті зернятка, то побачиш, що тобі буде.«

От зарізав дід теличку. Вона пішла кишечок полоскати й нашла там двос зерняток, ваяла й посадила. Так за ніч виросла яблунька — листя золоте, а яблучка срібні!

Аж ось на завтра царь їде та й каже: «Що це за дерево таке славне?» Та й послав свого кучера: «Біжи», каже, «хоч один листок вирви!» Кучер тільки що до неї, хотів листок вирвати, а яблунька вгору й пішла — не достав!

Вийшли всі з хати: і баба, й бабина дочка, і дідова дочка — та й дивляться. Тоді той царь і каже: «Хто достане з одієї яблунинки хоч один листок, так я з тим повінчаюся.«

От баба свою дочку так убрала: думала — достане листок. Вона тільки що підійшла, а яблуня так угору й пішла. Уже чого вона не робила та баба: і підмощувала, і сама доставала, — так яблунька все вгору, вгору . . . не достала!

А дідова дочка стоїть — така чорна, змучена (так баба її замучила), а той царь і каже: «Анушти, дівчинко, чи не достанеш?» Вона як підійшла під яблуню, так та яблуня на неї сама й гілля поклала.

Царь тоді взяв ту дівку, посадив на віз і повіз із собою. То вони ідуть, а яблунька за ними з горбда слідом біжить. А царь так любується! Приїхали, а яблунька під вікном стала та й стоїть.

Повітчалися вони та й ішуть, може, років
уже зо два, і стало в них маленьке дитинко.

Приїхала раз до них у гості бабина донка.
Ростило в них, а царь і каке свойт якініт: «Не
ходи, може, за бабиною донкою пікуди!»

А сам воіхав кудись.

От бабина донка й просить: «Цунлює, каке,
всестро, надворі, ходім покупатмоє!» — «Не
хочу!» каке та. «Ні, ходім та й ходім!» Як
стала просить, так таї підманяла: пішли ку-
натись.

Ото вони собі порозбірались, бабина донка й

каже на царицю: »Ну, каже, »сестро, бреди ти
попереду в воду, бо я тут місця не знаю!« Та
й побрела попереду, а бабина дочка за її плаття,
— убралась, та й пішла до царя.

А та поплывла щукою.

От кинулась вона до дитини, так дитя не йде:
плачє. Мамка за дитя, та й пішла на Десну, де
вони купалися, та й каже:

„Рисю, рисю! Молодюк плаче,
Молодюк плаче — їсти хоче!“

Приплывла вона щукою, погодувала, та й знов
поплывла.

І що вже не робили — плаче дитина та й годі!

Царь сердиться: »Що це з дитиною сталося,
що то було таке любе, а тепер усе плаче, все
плаче?«

А вони плаче, бо голодне. То мамка візьме
його на руки та й понесе туди, де вони купались,
та й кличе:

„Рисю, рисю! Молодюк плаче,
Молодюк плаче — їсти хоче!“

То мати припліве, погодус, та і знову попліве.
Як уже мамка не просила її, щоб вона не одплі-
вала: »Ні, каже, »не можу!«

Так та бабина дочка заподіяла.

От мамка терпіла-терпіла, а далі приходить та
її каже цареві: »Ідіть до річки та вловіть ту
щуку, — та потіль бийте, покіль її щучина кожа
облізе!«

Пішли воїни до річки й дитину взяли. Мамка й кличе:

„Рисю, рисю! Молодюк плаче,
Молодюк плаче — їсти хоче!“

От вона й припливла.

Царь і піймав її та став бить, так та шкура алізла, а вона стала знову жінкою. Він її взяв, привів додому, а бабину дочку прин'язан коневі до хвоста та й пустив у поле.

Так її скатували.

2. Брат і сестра в лісі.

Був собі один чоловік, та вмерла в його жінка а в його двоє дітей засталося — хлопчик і дівчинка. От, трохи згодом, той чоловік оженився: взяв собі другу жінку. Ота, мачуха вже б то, та так не злобила цих дітей, що страх: усе до свого чоловіка пристає: »Або віддай іх кому небудь, або в ліс завези та повісь, або де хоч подінь, аби їх тут не було.

Терпів той чоловік, терпів, а далі й каже: »Ну, відвезу вже, Бог з тобою! Ось пожди тільки до завтрашнього, то вже відвезу.«

А діти це й почули.

На другий день він і везе їх у ліс, а вони понабирали за пазуху попілу, та все дорогою той попіл кидають потрохи. Як батько їх покинув у лісі, а сам поїхав додому, то й вони по тому попелі прийшли знову додому.

От та мачуха злов до чоловіка: »Відвези їх та й відвези знову!«

Уявів він іх ізнов та й повіз; а вони й тепер попілу набрали та й жидають по дорозі: та тільки вітер тепер був, то й пошіл той розвіяв. От вони вже й не знають, як додому вернутись, та так і залишилися в лісі.

Хоили вони, ходили, аж той хлопець якось знайшов собі рушницю. Став він пташок усіх стріляти, то тим вони й живилися. Так вони й стали собі в лісі жити й зробили собі хатку. От іде він раз лісом, аж вибігас вовчиця. Він хотів її встрелити, а вона йому й каже: «Не стріль!»

мене, то я тобі вовча дам, — воно колись тобі в пригоді стане!» Він не стріляв; от вона Й дала йому вовчени. Так він собі добув іще всяких звірів: зайця, недмедя й лиса, — цілій звіринець у себе завів; а вони так, як собаки: як покличе, то за ним і йдуть.

Шішов він раз на полюванні. Іде та йде, іде та йде. Коли ж дивиться: стоїть над річкою такий палац прездоровий, тільки ніде в ньому дверей знизу пема, а на другому поверсі — чутно: собачка бреше. Він ходив, ходив округ — не знайшов дверей, та ваяв та й вилія якось туди

нагору. Дивиться — нема нікого, тільки баба стара сидить. Він і питав її: »Хто тут живе?« А вона йому й каже. »Тут розбійники живуть, та тільки іх тепер дома нема; от коли хоч, то втікай швидче, поки іх нема, бо як вернуться, то вони тебе вб'ють.« — »Нічогос, каже, ях іх не боюся.«

Коли ж чуб він — аж щось гуде; аж то ті розбійники йдуть. Прийшли, та й почали вони з ним битися. Він усіх іх побив, і бабу ту вбив, тільки найстаршого одного лишив, та й розіп'яв його на стілі в коморі, гвіздками поприбивав... Пішов він ото, забрав свою сестру й звірів, та й перебрався в той палац.

Іде він раз у ліс та й говорить до сестри: »Піду ж я оце звіря стріляти, а ти тут сиди, пильний, усюди собі ходи, тільки не ходи от у той хлівець, де то він того розбійника розіп'яв.«

Жде його сестра цілий день — нема брата; от уже й ніч — нема. А його то якийсь розбійник, чи що, стрів та й голову йому відрубав.

От на другий день взяла вона, випустила звірів, щоб його шукали. Вони й побігли. Прибігають — аж він без голови лежить. Вовк зараз уловив десь кобилу, роздер її, а зась уліз усередину та й сидить. Пірілітають ворони на те стерво, а зась одну й ухопив: — »Принесеш цілющої води?« — »Пришесу«, каже. Він пустив ту ворону, вона й принесла їм ці-

лющої води. Вони оживили його, та й пішов він додому.

А тимчасом сестра його пішла в ту комору, що брат казав їй не ходити туди. Дивиться, аж там той розбійник розіп'ятий, і живий ішe; та

й просить у неї води. От вона дала йому води так, може, з гарнесь, чи що; вишв він та зараз давай одриватись од стіни: одну руку одрівав, потім другу, а далі ногу одну, тільки за одну ногу прибитий заставсь; просить у неї ще води. Тільки що вона хотіла . . . , аж бачить — і брат

іде. Вона швидче замкнула та й пішла. Приходить брат і питас її: «А що», каже, «не ходила ти в ту комору?» — «Ні», каже, «не ходила.»

На другий день іде він знов на полювання, а сестра зараз до того разбійника — води Йому принесла. Він як напивсь, зараз і одірвавсь зовсім тай говорить до неї: «Убиймо», каже, «твого брата, та зо мною житимеш.» А вона й каже: «А як же його вбити?» — «Замкни», каже, «куди його авірів, та питай його, чи сильний він; та так, наче б то, щоб спробувати, ав'лжи Йому пальці-мізинці шовком, та тоді скажи мені, то я його вб'ю.

Ось прийшов її брат; вона звірів зачинила в льох за дванацятро дверей, за дванацять замків, та й питас тоді брата: «Чи дуже ти», каже, «братьє, сильний?» — «Або що?» каже той. — «А дай», каже, «я тобі мізинці шовном поз'язую, — чи ти розірвеш?»

Усяла шовку, так ниток удавати, чи в скілько там, а він так тілько — лусь! та й розірвав.

А вона тоді: «Ану, дай», каже, «що.» Та всяла вже тепер шовку утрицятро, чи що, та й обмотала знов. Потяг він, а воно так Йому в тіло й уілось. «Ну, годі», каже, «розв'яки, не жартуй, бо болить.»

А вона тоді до того разбійника: «А вилазь!» каже. Той виліз. — «От тепер ми тебе», каже.

»вб'ємо«, — до її брата. А той проситься: »Дозвольте ж мені!, каже, »перед смертю хоч на свою сопілку заграти.« А то в його така сопілка була, що він нею звірів своїх скликав.

Сестра каже: »Не треба, обійдеться!« А розбійник: »Нехай собі!, каже, »заграс.«

От він грав-грав, — нема звірів: вони то вже почули, та ще ніяк не виламаються. А той розбійник і говорить: »Ну, годі, буде вже тобі грати!« — »Дайте ж мені!, каже, »хоч Богу помолитись!« — »Ну, молись«, кажуть, »та хутче.«

Молиться він, аж ось і звірі вже вибились, прибігли. Заєць зараз до нього, — той шовк перекусив, от він-ті вбив того розбійника.

А сестрі своїй дав валівну палицю, заліяні черевики і в'язку сіна, та й каже: »Як опе сіно в'їси, і ці черевики й про палицю сходиш, то тоді до мене прийдеш.«

3. Попович Ясат.

Десь був собі піп і мав три сини: Два розумних, а третій — дурень; Ясат називався; значить, він був собі лицарь, да вже так подурманивсь.

От обізвавсь по цілій країні царь, що «хто мені достане коня, в якого буде одна шерстина золота, друга срібна, то за того оддам дочку й дам йому половину царства.» Ясат і каже попові: «Я, таточку, зможу такого коня добути.» Написали до царя, а царь одписує й кличе до себе, а Ясат одказув, що «як Йому треба, то нехай сам до мене приїде.»

Приіхав царь і каже: «Чи це ти похваляєшся добути мені такого й такого коня?»

— «Я», — каже; — «приженітъ мені коней, я собі виберу й задля братів.»

Пригнали такий табун, такий . . . Ясат вибрав що-найміцнішого коня, взяв його мізинцем під перса, підніс, як пустив — так кінь по коліна й угрув у землю. «Ну», каже, «це буде мойому найстаршому братові: давайте ще з чого вибирати. Пригнали ще табун, ще кращих коней. Він вибрав, що-найміцнішого, торкнув мізинцем під

перса — так той кінь і загруз у землю по коліна. »Ну, де буде задні підтаршого брата. Давайте ще мені на вибір*. А тут уже нема, лишивсь тільки той, що воду возить. Привели

й того; взяв його мізинцем під перса, струснув — не вкопавсь. »Ну«, каже, »нехай цей кінь три роси обіб'є, вилиняє то й поїдем.«

От і поїхали всі три брати. Ідуть та ідуть, аж стойте хлівель; дивляться: а там приковані три зміїхи. Підгіяджас Ясат, питас: »Чого це ви тут поприковувані?« Одна й каже: »Я тут прикована, і як тільки що так, що нема половини ноchi, то до мене прилітає змій із трьома голо-

вами.« Друга каже: »А до мене, так як сама глупа північ, прилітає змій із шістьма головами.« — »А до мене«, каже третя, »саме як із половиною ночі зверне, прилітає з дванацятьма головами змій.« От вони так розпитались та й поїхали.

Приїжджають, аж такий двір: покої її стайні — все скляне. Старші брати й кажуть: »Щось це непевне, не заїжджаюмо.« А Ясат як став вговорювати, таки заїхали. Брати полягали спати коло коней, а полович Ясат каже: »Щось я нездоров, ляжу серед двору, може, чи не поздоровшаю на вітрі.«

Брати поснули, а він пішов під місток. Коли так іще нема половини ночі, аж земля стугонить: іде на коні змій із трьома головами: кінь спотикається, хорт вис, сокіл об землю б'ється. — »Стій, коню, не спотикайся, стій, хорте, не вий; стій, соколе, об землю не бийся: тут і нема такого, щоб із нами пограв; с за тридесять земель полович Ясат, той би з нами пограв, та його тут ворон і кости не занесе.«

Тоді вилазить полович Ясат ізпід містка, бере шаблю, заклада йому за плече.

»Ні«, каже змій, »ходім битись он на ту гору! Дмухни!, каже змій, »на цю гору, щоб вона стала кам'яна.«

— »Дмухни ти, клятий, коли ти таку міць маєш, — одпонідає Ясат.

От, як клятий дмухнув, так гора й стала кам'яна. От бились, бились, а далі Ясат змій

вбив, спалив і на вітер пустив, щоб і в попелі не притаївсь, нечиста сила, а коня валяв і до стайні завів, а сам знов сів під містком.

Так, саме в глуну північ, земля стугонить — іде на коні, ще кращому, вже шостоголовий змій:

кінь спотикається, хорт вис, сокіл об землю б'ється. »Стій, коню, не спотирайся; стій, хорте, не вий; соколе, об землю не бийсь: тут нема, хто б з нами пограв; є за тридесять земель попович Ясат, той би з нами пограв, так того й ворон кости сюди не занесе.«

Вилазить Ясат із під містка, закладас йому

шаблю за плече. »Ходім на ту гору битись!«
Шли. От і каже змій:

»Дмухни на цю гору, щоб стала залізна.«

»Дмухни ти, клятий, коли ти таку міць маеш.«

Дмухнув клятий, — стала гора залізна. От
он почали битись, і цього попович убив, спалив
ї на вітер розвіяв, щоб і в попелі не притаївсь,
нечиста сила; коня взяв і повів до братів — ще
кращого.

Взяв, повісив до сволока ціпок, підставив та-
рілку й каже братам: »Якщо почне кров капати
в ціпка, то біжіть на ту й на ту гору мені на
поміч!« Сказав це, а сам і пішов під місток.

Звернуло в півночі, аж земля стугонить — іде
на такому вже гарному коні змій з дванадцятьма
головами: кінь спотикається, хорт вис, сокіл об
землю б'ється. »Стій, коню, не спотикайся;
стій, хорте, не вий; стій, соколе, об землю не
бийся: тут нема такого, щоб із нами пограв; є
за тридесять земель попович-Ясат, той би з нами
пограв, — та й той навряд, — та його тут і
ворон кости не занесе.«

Аж ось вилазить попович-Ясат з-під містка,
накладає йому шаблю за плече: »Ходім битись!«

— »Ходім, лишењь он на ту гору.«

Прийшли, а змій і каже:

— Дмухни на цю гору, щоб вона стала олив'яна.

— Дмухни ти, клятий, коли ти таку міць маеш.

Клятий дмухнув, — стала гора олив'яна.
Стали вони битись; б'ються та й б'ються, далі

— як ударить Ясат-попович амія, так той і загруз ув оліво по коліна. Як ударить амій Ясата, тай той загруа ув оліво аж по самі росохи.

Став тоді проситись Ясат на одпочинок на три години. Жде та й идє Ясат братів, — нема. От він ізняв з ноги червоний чобіт, як пустив його, так прямо пробив копюшню. Брати як прокинулись, дивляться — аж уже не то що капа іров із ціпка, а вже й тарілка в крові плаває.

А тимчасом на Ясата мухи та комашня сідають! «Чого це вони на мене сідають?» питав змія. «Це», каже, «кров твою пить.«

А на хлятого сідає галич, воронячча; а віц питав Ясата: «Чого це вони сідають?» «Це», каже Ясат, «вони твое м'ясо їстимуть.«

Дивляться: аж біжить два чоловіки. Тоді давай битись. То прибігли брати, дали помочі й змія вбили, спалили й на вітер розвіяли, щоб і в попелі не притаївсь, нечиста сила. Тоді взяли й цього коня, такого вже гарного, що й не можна!

Вихали. От і каже Ясат:

— Забув хустину, що шию зав'язував.

— Ось тобі нашу, — кажуть брати, — та не вертайсь.

— Ні, вже вернусь; Ідьте помалу, то я вас нажену.

Вернувшись до двору, аж уже ті три зміхи, що були в хліві, уже там. Він перекинувся півником, таким червоненським, та й сів на штахетках перед замками. Виходять усі три зміхи; аж та,

що до неї їздив із трьома головами, каже: »Коли б я знала, хто мого вбив, я б перекинулась йому на дорозі такою вже то гарною чистою криницею, — він напився б води, та й лопнув.« — »А я, каже вже та, що до неї їздив із шістьма головами,

— »перекинулася б яблуцею з такими яблучками, то він нікби ззів, то й лопнув би.« — »А я, каже та, що до неї приїздив дванадцятиголовий, — «сталася б вогнем, то я б його спалила.« — »А дивіться, який славний півник, треба його спіймати.« А Ясат тоді — хррр: доганяє братів.

Ідуть та й ідуть, коли так перед н'ихи така

славна криниця — вода така чиста! Брати й кажуть: «Нумо, нап'ємось!» А Ясат як став, як став одговорювати, — таки одговорив, і не напились.

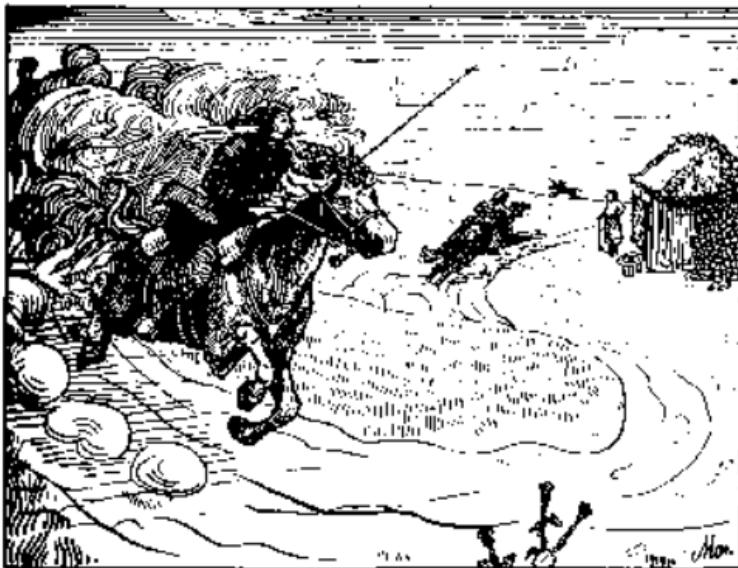
Ідуть далі, аж стойть над шляхом таке славне дерево з яблучками, та такими прекрасними!

Брати й кажуть: «Ану, зірни по десятику: невже це нас тут хто битиме або лятаєм?» А Ясат знов як став уговорювати, — таки не зачепили яблук.

Ідуть та й ідуть, аж тут на степу де не візьметися вогонь — увесь шлях заступив. Брати ті пішли, а Ясатів кінь югую-зачепився за вогонь: виходить — винуватий! Тоді зміїха давай за ним гнатись: він не втече, вона не дожене, він

не втече, вона не дожене. Коли стойть кузня, і там ковалъ Василь. Ясат у ту куаню, і зачинаєся. А двері так, як на долоню — товсті, ковані залізом. «Оддай мені», каже Василені, «Ясата!» — «Пролижки двері, то я тобі його на

лвик посаджу.» Лизнула раз, за другим разом уже дірку пролизала. «Всаджай яника, и тобі його оддам!» А він тимчасом обценъки роапік. Тімъки що всунула — аж він і за язик обценъками! А тоді й убили ї.

Тоді пепович Ясат оддав коня цареві, а той дав дочку за його й oddілив половину царства. То вони там і тепер живуть- проживають.

4. Летючий корабель.

Був собі дід і баба, а в них було три синій: два розумних, а третій дурний. Розумних же вони й жалують, баба Ім що-неділі білі сорочки дає, а дурника всі лають, сміються з нього — а він, знай, на печі у просі в чорній сорочці, без штанців . . . Як дадуть, то й єсть; а ні, то він і голодує. Аж от прийшла чутка, що так і так: прилетів такий царський указ, щоб зібралися до царя на обід, і хто построить такий корабель, щоб літав, і приїде на тім кораблі, за того царь дочину oddas.

Розумні браті й радяться: »Піти б, то, може, там де наше щастя закотилося!«

Порадились, просіялись в батька та в матері: »Підемо ми, наїхту, »до царя на обід: загубіть — нічого не загубимо, а, може, там де наше щастя закотилося!«

Батько іх умовляє, мати іх умовляє . . . Hi!
»Підем, та й годі! Благословіть нас на дорогу.«

Старі — нічого робить, — взяли, поблагословили іх на дорогу, баба надавала ім білих пальниць, спекла порося, пляшку горілки дала, — пішли вони.

А дурень сидить на печі, та й собі проситься:

»Піду й я туди, куди брати пішли!« — »Куди ти, дурню, підеш?« каже мати, «там тебе й вонки заідять!« — »Ні«, каже, »не заідять: піду!«

Старі з його впершу сміялись, а то давай лаяти. Так ні! Вони бачать, що з дурнем, мовляв, зробиш! — та й кажуть: »Ну йди, та щоб ти вже й не вертався й щоб не признавався, що ти наш і син.« Баба дала йому торбу, наклала туди чорного черстивого хліба, пляшку води дала й випровадила його з дому. Він і пішов.

Іде та йде, — коли зустрічал на дорозі діда: такий сивий дідуган, борода зовсім біла, аж до поясу!

— Здорові, діду! — Здоров, сину!

— Куди йдете, діду?

А той каже: — »Ходжу по світу: а біди людей виручаю. А ти куди?« — До царя на обід.

»Хиба ти«, пита дід, »умієш зробити такий корабель, щоб сам літав?«

— Ні, каже, не вмію! »То й чого ж ти йдеш?«

— А Бог його знає, — каже, — чого! Загубити — не загублю, а може там де мос щастя закотилося.

»Сідай жес«, каже, »та спочинеш трохи, пополуднуємо. Виймай, що там у тебе в торбі!«

— Е, дідусю, нема тут нічого, самий черстивий хліб, що ви й не вкусите. »Нічого, виймай!«

От дурень виймає — аж з того чорного хліба та такі стали паляниці білі, що він ізроду й не Ів таких: сказано, як у панів.

— »Ну, що ж«, — каже дід — «як його, не пивши, полуднувати? Чи немас там у тебе в торбі горілки?

— Де б то вона в мене взялась! є тільки води пляшка! »Виймай!« — каже.

Він вийняв, покуштував — аж там така горілка стала!

»От, бач«, каже дід: »як Бог дурнів жалус!«
От вони розіслали свитки на траві, посідали — давай полуднувати. Пополуднували гарненько, подякував дід дурневі за хліб, за горілку, та й каже:

»Ну, слухай сину: йди ж тепер ти в ліс та підійди до дерева та перехрестися тричі й ударь сокирою в дерево, а сам мерцій падай ниць і лежи, аж поки тебе хто не розбудить: тоді«, наяке, «тобі корабель збудується, а ти сідай на

нього й лети, куди тобі треба, по дорозі беря, кого б там не стрів.«

Дурень подякував дідові, й розпрощалися: дід пішов своєю дорогою, а дурень пішов у ліс.

Он увійшов у ліс, підійшов до дерева, цюкнув сокирою, упав ниць — та й заснув. Спав, спав... Коли це за який там час чус — хтось

Його будить: »Уставай, уже твое п'яте поспіло,
вставай!«

Дурень прокинувся, коли гляне — аж стойть
корабель: сам золотий, щогли срібні, а паруси
шовкові так і понадимались . . . тільки летіти!
От він, че довго думавши, сів на корабель, той
корабель знявся й полетів . . . Як полетів та
й полетів нижче неба, вище землі — й оком не
зглянем!

Летів-летів, коли дивиться: припав чоловік
на шляху до землі вухом та й слуха. Він і
гукнув:

»Здорові, дядьку!« — Здоров, небоже!

»Що ви робите?«

— Слухаю, — каже, — чи вже позбрались
до царя на обід люде.

»А хіба ви туди йдете?« — Туди.

»Сідайте зо мною, я вас підвезу.«

Той і сів. Полетіли.

Летіли-летіли, коли дивляться: іде чоловік
шляхом — одна нога за вухо прив'язана, а на
одній скаче.

»Здорові, дядьку!« — Здоров, небоже!

»Чого ви на одній ногі скачете?«

— Того, — каже, — коли б я одв'язав другу,
то за одним ступнем увесь би світ переступив...
А я, — каже, — не хочу...

»Куди ж ви йдете?« — До царя на обід.

»Сідайте з нами.« — Добре.

Той сів; знов полетіли.

Леліти-летіли, коли дивляться: стоїть на дорозі стрілець і приціляється з лука, а ніде не видно ні птиці, нічого. Він крикнув:

»Здорові, дядьку! Куди ви цілитеся, що не видно ні птиці, нічого?«

— То що, що не видно? То вам не видно, а мені видно! . . . »Де ви й бачите?«

— Ет! — каже, — там, за сто миль, сидить на сухій груші!

»Сідайте з нами!« Він і сів; полетіли.

Летіли-летіли, коли дивляться: іде чоловік і несе за спиною повен мішок хліба.

»Здорові, дядьку!« — Здоров! »Куди ви йдете?«

— Іду, — каже, — добувати на обід хліба.

»Та в вас і так повен мішок!«

— Що тут цього хліба! Мені й на один раз поснідати не стане!

»Сідайте з нами!« — Добре!

Сів і той; полетіли.

Летіли-летіли, коли дивляться: ходить чоловік коло озера, мов чогось шукає:

»Здорові, дядьку!« — Здоров!

»Чого ви тут ходите?«

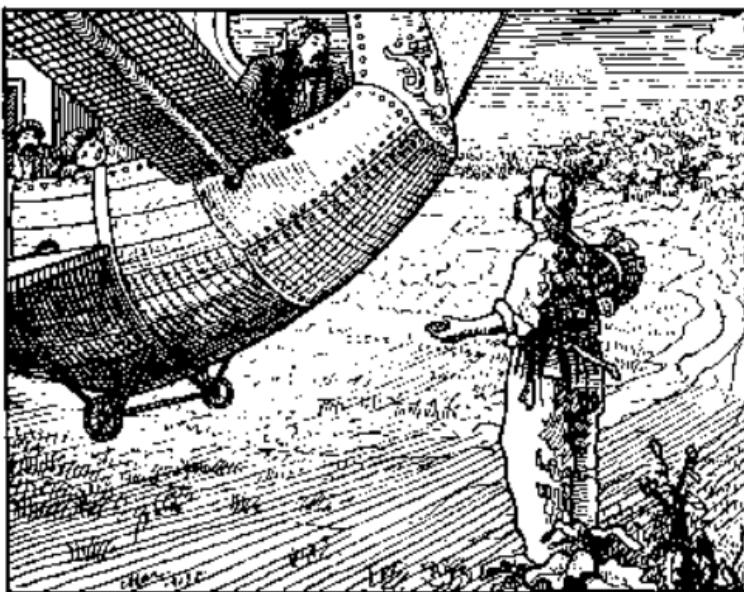
— Пити, — каже, — хочеться, та пілк води не знайду.

»Та перед вами ж цілісеньке озеро, чому ви не п'стє?«

— Ет, що тут цієї води! Мені й на одил ковток не стане . . .

»Так сідайте з нами!«

— Добре. Він сів, полетіли.
 І летіли-летіли, коли глянуть, аж іде чоловік
 у село й несе куль соломи.
 »Здорові, дядьку! Куди це несете солому?«
 — У село, — каже.
 »Отто! Хіба в селі нема соломи?«

— С, — говорить, — та не така!
 »А хіба це яка?«
 — А така, — каже, — що яке б душне літо
 не було, а тільки розкидай цю солому, то зараз,
 де не візьмється мороз і сніг.
 »Сідайте з нами!«
 Той сів, і полетіли далі.

Летіли-лєтіли, коли дивляться: іде чоловік у ліс і несе в'язку дров за плечима.

»Здоров, дядьку!« — Здоров!

»Куди ви дрова несете?« — У ліс.

»Отто! Хіба в лісі нема дров?«

— Чому нема? І, — говорить, — та не такі.

»А які ж?«

— Там, — каже, — прості, а це такі, що як тільки розкидав їх, так зараз, де не візметься підійшло перед тобою!

»Сідайте з нами!«

І той згодився, сів тай пометіли.

Чи довго вони летіли, чи недовго, а прилітають до царя на обід. А там серед двору столи понакостяльні, понакривані, бочки меду та горілки повикочувані; чий, душе, ѹж, душе, чого набажаеш! А людей, — сказано, — півцарства війшлося: і старі, і малі, і пани, і багаті, і старці убогі. Як на ярмарку. Дурень прилетів із тонариством на тім кораблі, спустився в царя перед вікнами, повиходили вони з корабля й пішли обідати.

Царь дивиться в вікно — аж щось прилетіло на золотім кораблі. Він лаксеві й каже: »Піди спитай, хто там золотим кораблем прилетів!« Макей пішов, подивився, — приходить до царя: »Якась, каже, «мужча обідрана!« Царь не вірить: »Яке, каже, «можна, щоб мужики на золотім кораблі прилетіли! Ти, мабуть, не допитався.« Взяв та й пішов сам між люде-

— Хто, — пита, — тут на цім кораблі прилетів?
Дурень виступив: «Я!« каже.

Царь як подивився, що в нього свиточка —
латка на латці, штанці — коліна повилазили,
то аж за голову взявся: «Як таки, щоб я свою
дитину та за такого холопа видав!«

ДО МАНІФІСА

Що його робить? І давай йому загадки за-
гадувати.

— Піди, — каже на лакея — скажи йому,
що хоч він і на кораблі прилетів, а як не добуде
води живучої й цілющої, поки люде пообідають,
то не то царівни не oddам, а оце меч — а йому
голова з плеч!

Лакей і пішов.

А слухало й підслухав, що царь казав, та й розказав дуреню. Дурень сидить на лаві (такі лави кругом столів пороблено) та й журиться: **но єсть, не п'є?**

Скороход побачив: — Чому ти, — вита, — **ко існі!**

«Де вже мені їсти! . . . і в пельку не йде . . .»

І розказав — так і так: «Загадав мені царь, щоб я, поки люде пообідають, добув води живучої й цілющої . . . Як я її добуду?»

— Не журись! Я тобі достану!

«Шу, гляди!»

Приходить лакей, дас йому царський приказ; в міт уж давно знає, як і що. «Скажи», говорить, «що принесу!»

От лакей і пішов.

А Скороход одвягав ногу від вуха, та як махнув — так в одну мить і набрав води живучої й цілющої. Набрав, утомивсь . . . «Ще», дума, «споки обід, вернуся, а тепер сяду під млином, одпочину трохи.»

Сів та й заснув. Люде уже обід кінчають, а його нема. Дурень сидить ні живий, ні мертвий. «Пропав!» думає.

Слухало взяв приставив до землі вухо — давай слухати. Слухав-слухав: «Не журись!» каже: «під млином спить, вражий син!»

— Що ж ми будемо тепер робити? — каже дурень: як-би його збудити?

А Стрілець каже: »Не бійся: я збуджу!« От, як наш'яв лук, як стрельне — як торохне стріла в млин, аж трісни пometіли . . . Скороход про'кинувсь — мерщій туди! Люде обід тільки що кінчують, а він приносить ту воду.

Царь, що робити? Ну загадувати другу загадку:

— Піди, — каже, — на лакея, скажи йому: як іззість із своїм товариством за одним разом іність пар волів жарених і сорок пічок хліба, тоді, — каже, — оддам мою дитину за нього; а не візіть — то от: мій меч — а йому голова а плеч!

Слухало й підслухав та й розказав дурнєві. »Що ж мені тепер робити? Я й одного хліба не взім!« каже дурень та й знов замкуривсь — аж плаче.

А Об'їдайлло й каже: »Не плач, я за вас усіх поїм, і ще буде й трохи.«

Приходить лакей; так і так. »Добре«, каже, »nehай дають!«

От нажарили дванацять биків, напекли сорок пічок хліба. Об'їдайлло як зачав їсти — усе дочиста поїв, ще й просить: »Ех«, каже, »мало! Хоч би ще трошки дали . . .«

Царь бачить, що він такий — анову загадав загадку: щоб сорок сорокових кухов води випили за одним духом і сорок сорокових кухов вина, — а не вил'є: »мій меч — йому голова а плеч!«

Слухало підслухав — розказав; дурень плаче. »Не плач!« каже Обливайлло: »Я, каже, сам вип'ю, ще й трохи буде.«

От викотили йм по сорок сорокових води й вина; Обливайло як узяв пити: всі до капли видув, ще й підсміює. »Ех, каже, «мало! Хоч би ще трохи — ще б винив.«

Потім того царь бачить, що нічого з ним не іде, та дума: »Треба його, вражого сина, зо світа звести, а то він мою дитину запакус!«

От і посилає до дурня лакея: »Піди скажи, що кивав царь, щоб перед вінцем у баню сходив.«

А другому лакесві загадус, щоб пішов сказав, щоб баню чугунну напалили: »Там він сякий-такий зажариться!« Грубник натопив баню — так і палить: самого чорта, мовляв, можна зажарити!

Сказали дурнєві. От він іде в башню, а за ним слідком іде Морозько з соломою. Тільки що ввійшли вони в баню, аж такий жар, що не можна! Морозько розкинув солому — й одразу так так стало холодно, що дурень насилу облився, та швидче на піч, та там і заснув, — бо намерзся таки добре! Вранці одчиняють баню, думают — тільки з його попілець зостався, — аж він лежить на печі; вони його й збудили: »Оце, каже, «як я міцю спав!« Тай пішов із бані.

Доложили цареві, що так, мов, і так: на печі спав, і в баші так холодно, наче цілу зіму не топлено. Царь засмутився дуже: що його робить? Думав-думав, думав-думав . . . »Ну, каже, «як достане мені на ранок полк війська, то

вже дам свою дочку за його, а це достане, то от: мій меч — йому голова з плецем! А сам думає: »Де таки престому мужикові полк війська добути? Я царь, та й то! . . .« От і оддав приказ.

Слухало й підслухав — і розказав дурнєві. Дурень знову сидить та й плаче: »Що мені тепер робити на світі? Де я того війська добуду?« Іде на корабель, та до товариства: »Ой, виручіть, братця! Виручали не один раз з біди, і тепер виручіть! А то — пропав я на світі! . . .«

— Не плач! — каже той, що ніс дрова, — я тебе виручу.

Приходить слуга: »Казав, — каже, — царь, ик поставиш назавтра на ранок цілий полк війська, — тоді твоя царівна!« »Добре, зроблю!« — каже дурень. »Тільки, каже, скажи цареві, як пе віддасть ще й тепер, то я його військо повоюю й силою царівну візьму.«

Уночі повів товариш дурня в поле й поніс з собою в'язку дров. Як почав ті дрова розкидати лік почав розкидати, то що кине — то й чоловік, що кине — то й чоловік! І такого війська набралось, Господи! На ранок прохидається царь — аж чус: грають. Він питає: »Що там так рано грає?« — »Гос, кажуть, этой своє військо муштрує, що на золотім кораблі прилітів.« Царь тоді бачить, що нічого, та звелів його покликати до себе.

Приходить лакей, просить. А дурень такий став, що його й не пізнаєш: одежда на ньому так

і сю: шапочка рогата золота, а сам такий гарний, що Боже! Веде він своє військо, сам на воронім коню попереду, за ним старшина . . . Підступив під дворець:

»Стій!« — крикнув.

Військо у лаву стало — як перемите! Він пішов у дворець; царь його обнімас, цілус:

»Сідай, мій зятю, любий!«

Вийшла й царівна; як побачила — аж засміялась: який у неї гарний чоловік буде!

От іх швидко й новінчали, таєм бенкет вадали, що аж до неба дим пішов.

5. Царівна-жаба.

Десь-не-десь, в деякомусь царстві, в деякомусь государстві, жив собі царь та цариця; а в них три сини, як соколи. От дійшли вже ті сини до зросту — такі парубки стали, що ні зумати, ні згадати, хиба в казці сказати. Дійшли до літ, — час Ім женитися. Царь, порадившись гарненько во старою, приклкає синів і каже:

«Сини мої, соколи мої! Дійшли ви вже до літ, час уже вам подружня шукать.»

— Час, — кажуть, — таточку, час.

«Забірайте же», каже, «діти, сагайдаки срібні, пакладайте стрілочки мідні й пускайте в чужі землі далекі: хто до кого попаде в двір, там тому й молоду брати.»

Вони вийшли на двір, понятягали сагайдаки, давай стріляти. Старший стрельнув — загула стріла під небесами, та й упала аж у іншому царстві, у царі в садочку. Царівна на той час по саду проходжувалась, підняла стрілку, любує. Прийшла до батька, хвалиться:

«Яку я, таточку, гарну стрілку найшла!»

— Не віддавай же, — каже царь, — її ні кому, тільки віддай тому, хто тебе дружиною візьме.

Коли так, через п'ку там пору, приїздить старший царевич, просить у неї стрілку.

«Не дам я», каже, «цієї стрілки нікому, тільки юдим тому, хто мене дружиною візьме.»

«І», каже царевич, «тебе візьму.»

Намовились. Поїхав він.

Другий царевич стрельнув — звилася стріла пинчє хмари, вище ліса, та й упала в книжецький днір. Князівна на той час на рундуочку сиділа, побачила, підняла стрілку й понесла до батька:

«Ику я, таточку, гарну стрілку найшла!»

— Не віддавай же її, — каже князь, — ні кому, тільки хиба віддай тому, хто тебе дружиною візьме.

Приїжджає і другий царевич, просить стрілку. Вона сказала так, як і та. І цей каже: »Я тебе візьму.«

Погодились, поїхав.

Приходить третьому стріляти. Іван царевич (його звали Іваном-царевичем) як стрільце: загула стріла ні високо, ні низко: вище хат, тай упала іні далеко, ні близько: коло села в болоті. На күпині сиділа жаба й узяла ту стрілку. Приходить Іван-царевич, просить:

»Верни мою стрілку!«

— Не дам я, — каже жаба, — цієї стрілки ні кому, тільки oddam тому, хто мене дружиною візьме.

Іван-царевич подумав: »як таки його зелену жабу за дружину брати?«

Постояв над болотом, пожурився, пішов додому, плачучи.

От уже ім час до батька йти, казати: хто яку собі молоду найшов. Ті ж два — старший і підстарший — такі раді, що Господи! А Іван-царевич іде тай плаче.

Батько питав їх: — Ну, розкажіть же, сини мої, соколи мої, яких ви мені невісток понаходили?

Старший каже: »Я, тату, найшов царівну«, підстарший: »Я — князівну.«

А Іван-царевич стойть, та й слова не вимовить:
так плаче, так плаче! . . .

Батько його питас:—А ти чого, Іване-царевичу,
плачеш?

«Ні же», каже, «мені не плакати, що в братів
жінки, як жінки, а мені доведеться з болота

зелену жабу брати . . . Чи вона мені рівня?»

— Бери! — каже царь — нічого робить: така
яже, видно, твоя доля!

От і одружилися царевичі: старший узяв ца-
рівну, середульший — князівну, а Іван-царевич
зелену жабу з болота.

Одружилися вони та й живуть собі. А де якось царь забажав: яка з невісток уміс краще рушники ткати. Оддас наказ: «Щоб на заутра, на ранок, рушники виткали й принесли показати: яка з цих кращі ткала?»

Іван-царевич іде додому, жаба вилізла на устріч, питас:

»Іван-царевичу, чого ти плачеш?«

— Та як же мені не плакати, що так і так: нагадав наш батько, щоб на завтра, на ранок кожна невістка йому рушники виткала . . .

»Не плач! Усе гаразд буде, лягай та спи!«

Він ліг, заснув. Вона взяла, кожушок а себе скинула, вийшла надвір, крикнула, тукнула, свиснула — тут де невіялися дівчата-прислужниці, виткали рушники, гарно квіток понашивали, віддали їй. Вона взяла, положила коло Івана-царевича, знову кожушок наділа й стала такою жабою, як і була.

Прокидастся Іван-царевич, — аж такі рушники, що він іще й не бачив таких ізроду! Він ізрадів, поніс до царя. Батько йому дякую: за рушники дуже. Тих же рушники — так собі, простенькі, царь на кухні пооддавав, а жабині в себе на образи пошавіував.

От батько дас знов приказ, щоб невістки принесли гречаників і принесли йому: хто краще пече? Іван-царевич іде додому та й знову плаче. Вона вилізла проти його, квакас:

»Іван-царевичу, чого ти плачеш?«

— Як же мені не плакати, що загадав батько гречаники пеъти, а ти не вмієш! . . .

«Не плач — справимося! Мягай та спи!»

Він ліг, заснув. А ті, другі невістки, пішли під вікно підглядувати — як вона буде робить. Вона взяла, ріденько вчинила, ріденько підбила, ріденько замінила; потім того полізла на піч, пробила дірку, вилила туди: гречаники так і розпливлись по черіні . . .

Ті невістки півднє додому, та давай і собі так робити. Напекли таких гречаників, що хиба тільки собакам новикидати.

А вона, як ті мішали, кожушок з себе, вийшла на двір, крикнула, гукнула, свинула, — тут де не виялисі дівчата-прислугниці. Вона ім приказала, щоб до світа були гречаники. Ті незабаром принесли їй гречаники — як сонце, такі гарні! Вона взяла, положила коло Івана-царевича, сама кожушок на себе — і знов стала такою зеленою жабою, як і була.

Іван-царевич прокидається, бачить — біля Його гречаники, як переміті! Він ізрадів, поніс до царя. Батько йому дуже вдячний. Тих же невісток гречаники собакам пооддавав, а ці звелів до столу подавати.

От ізнов царь загадац своїм синам, щоб у такий і такий день «були до мене з жінками на бенкет». Ті ж, старші брати, радіють, а Іван-царевич ідє додому, повісивши голову, та й плаче. Жаба вилікта назустріч, питав:

»Іване-царевичу, чого ти плачеш?«

— Як же, — каже, — не плакати, що батько загадав нам із жінками на бенкет приїхати . . .
Як я тебе повезау?«

»Не плач«, каже: »лягай та спи — якось поїдемо!«

Д. Малюк.

Він ліг, заснув.

Діждали того дня, що бенкет, — Іван-царевич знов закуривсь,

»Не журись«, каже, »Іване-царевичу, ідь по-переду сам! А як стане дощик накрачати, то знай, що твоя дружина дощевою росою вмива-

сться, а як блискавка заблищить — знай, що твоя дружина в дороже вбрання прибірається; а як грім загремить — то вже іде.«

Іван-царевич убрался, сів і поїхав.

Приїздить, аж старші брати во своїми жінками вже там; самі повбирали гарно, а жінки в скоті, в счасті, в намистах дуже дорогих . . . Брати почали з його сміятися:

»Що ж ти, брате, сам приїхав? Ти б и хоч у хустку зав'язав та привіз . . . «

— Не смійтесь, — каже, — потім приїде.

Коли це став дощик накрапати, Іван-царевич і каже: »Це моя жіночка люба дощевою росою пимивається!« Брати сміються з його: »Чи ти, напкуть, «здурів, що таке торочиш?« Коли це блискавка бліснула, Іван-царевич і каже: »Це моя жіночка в дороже вбрання прибірається!« Брати тільки плечима здвигують: був брат такий, як і треба, а то й здурів! Коли це як зашумить, як загрімотить грім — аж дворець затрлясся; а царевич і каже: »Оце вже моя голубочка іде!« Коли так: приїхала під крильце карета шестирядкою коней, як змії, — вийшла вона з карети . . . Аж поторошили всі — така гарна!

Носідали обідати: І царь, і цариця, й обидва старші брати не надивляться на неї: сказано — така гарна, така гарна, що й не можна! Обідашти; то вона още шматочок у рот, шматочок у рукав, ложку в рот, ложку в рукав. А ті нещотки дивляться на неї, та й собі: ложку в рот,

ложку в рукав, — штамочек у рот, а піматочок у рукав.

Пообідали. Вийшли на двір; почали музикні грati — батько став запрохувати в танок. Ті невістки не хочуть: «нехай вона танцює!» Вона як пішла з Іваном-царевичем, як почала танцювати, то й до землі не черкнеться — легко та гарно. А це: махнула правим рукавцем, що піматочки кидала — став сад, у тому саду стовп, і по тому стовпові кіт ходить: угору йде — пісні співа, а вниз іде — казки каже. Танцювала-танцювала, — далі махнула й лівим рукавцем — у тім саду стала річка, а на річці лебеді плавають. Усі так дивуються тим дивом, як малі діти. Поташювала вона, сіла спочивати.

А це й другі невістки пішли у танок. Танцюють, та як махнули правим рукавцем — кістки вилетіли та прямо цареві в лоб; махнули лівим — цареві очі позабризькували. Царь на них:

»Годі, годі, вражого сина дочки! Ви мені очі повибивасте . . .« Вони й перестали. Посідали на прильзі всі; музика грас, а царедворці вже танцюють.

А Іван-царевич дивиться на жінку, та й собі дивується: як таки з такої зеленої жаби та зробилася така гарна молодичка, що й очей не одірвеш! Далі сказав собі подати коня, махнув додому довідатись: де вона все те попабірала? Приїздить, щішов у кімнату, де вона спить, —

а ж там лежить жабячий тулубець. У комині топилося, — він той тулубець ув огонь — тільки димок пішов . . . Він тоді знову вертається до царя — саме поспів на вечерю. Довго вони ще там гуляли, перед світом уже порозіжджались. Потім і Іван-царевич зі своєю жінкою.

Приїздять додому, вона ввійшла в кімнату, оглядалася — аж кожушка й нема . . . Шукала, шукала . . .

«Чи ти», пита, «Іван-царевичу, не бачив мої одяжі?» — «Якої?»

«Тут», каже, «я кожушок скинула . . .»

— «Я, — каже Іван-царевич, — спалив!»

«Ох, що ж ти наробив мені, Іван-царевичу? Як би ти не займав, то я б вічно була твоя, а тепер прийдеться нам розлучитися, може, й навіки . . . Прощай», каже, «щукай мене в тридесятому царстві, в тридесятому государстві, у блби-яги, кістяної ноги!»

Махнула рученьками, перекинулася зозулею; вікно було одчинене — полинула . . .

Довго Іван-царевич побивався за жінкою, довго плакав гірко, розпитувався: що йому робити? Ніхто нічого не врадув. От він уявив сагайдачок срібний, набрав у торбу хліба, тикву повісив через плече, — пішов шукати.

Іде та й іде. Коли зустрічає його дід, такий, як молоко, сивий, і питас:

«Здоров, Іван-царевичу! Куди тебе Бог несе?»

— «Іду», — каже, — «дідуся, світ-за-очі, шукати країну Народні Казки.

своєї жішки: вона десь у тридесятому царстві, у тридесятому государстві, у баби-яги, кістяної ноги. Іду та їй не знаю, куди . . . Чи ви, дідуся, не знасте, де вона живе?«

»Чому«, каже, «не знати? Знаю.«

— «Скажіть, будь ласка, дідуся, я мені!«

»Е, що тобі, сину, казати: кажи — не кажи, не потрапиш!«

— Потраплю — не потраплю, скажіть; я за вас буду цілий вік Бога молити.

»Ну, коли вже«, каже, «тобі так треба, то от тобі клубочок: пусти його — куди він буде котитися, туди й ти іди за ним: якраз прийдеши аж до баби-яги, кістяної ноги.«

Іван-царевич подякував дідові за клубочок, уявив, пустив, клубочок покотився, а він пішов.

Іде та й іде таким густим лісом, що аж темно. Зустрічається йому ведмідь. Він наложив мідну стрілку на срібний сагайдак — хотів стрілити. Ведмідь йому й каже:

»Іван-царевичу, не бий мене: я тобі в великій пригоді стану!«

Він пожалував його, не бив. Отак і сокола пожалував, не вбив.

Іде та й іде: клубочок попереду котиться, а він позаду іде за ним, та й дійшов аж до синього моря. І бачить: на березі лежить щука зубата, без води пропадає на сонці. Він хотів її взяти та зассти, а вона й просить:

»Іване-царевичу, не їж мене: кинь краще мене в море, я тобі за те в великій пригоді стану!«

Він й вкинув у море, пішов далі.

Скоро, чи довго, а зайшов він таки й у тридесяте царство, у тридесяте государство, — аж

стоїть там хатка на курячій піжці, очерстом підперта, а то б розвалилася . . . Він увійшов у ту хатку — аж на печі лежить баба-яга, кістяна нога, ноги на піл одкинула, голову на комин положила.

«Здоров був, Іване-царевичу! Чи по волі, чи по неволі прийшов сюди?«

— Ні, — каже, — бабусю, не ховаюся, а шукаю я свою жанку любу — жабу зелену!

»Знаю, знаю!« каже баба-яга: »Вона в мене в голові нужу шукає, як прийде в гості.«

— Де ж вона, бабусю, скажіть мені.

»У моого брата за наймичку служить.«

От він як уявся просити, щоб сказала, де ІІ брат живе; вона й каже:

»Там на морі с острів — там його й хатка. Тільки гляди, щоб тобі лишенька там не було: ти її як побачиш, то хватай швидче, та й тікай із нею, не оглядаючись.«

Він подякував бабі-язі й пішов.

Іде та йде, дійшов до моря, глянув — море й кінця Йому не видно . . . І де той острів, хто його зна. Ходить він понад морем, голову по-нісивши, журиться. А це випливав щука.

»Іван-царевичу, чого ти журишся?«

— Так, — каже, — і так: на морі с острів, так ніяк не можу туди достатись.

»Не журись!« каже. Ударила хвостом об воду — став такий міст, що й у царя нема такого: палі срібні, поруччя золоті, а поміст склом настеляний, — як ідеш, так мов у дзеркалі.

Іван-царевич і пішов по тому мосту, та й дійшов аж на острів.

Дійшов на острів — аж там такий ліс густий, що ні пройти ні просунутися, та темний-темний... Іван-царевич ходить понад тим лісом, та й плаче, ходить та й плаче . . . А тут уже й хліба не

стало — нічого й їсти. Сів він на піску та й заражурився: «Пропав!» дума. Коли це біжить василь мимо його, тут де не взявся сокіл, ударив того зайця, убив. Іван-царевич узяв того зайця, оббілував, витер вогню, дерево об дерево, спік машлику, звій.

Наївся та й став думати: як його до дворця добитись? Знову ходить понад лісом, а ліс — сказано — і просунутися не можна. Ходив-ходив, коли зирк! Іде ведмідь.

«Здоров, Іване-царевичу! Чого ти тут ходиш?»

«Хочу, — каже, — як-небудь у дворець достатись, та не можна за лісом.»

«Я тобі помогу.»

Як уязв той ведмідь дуб'я трохи: такі дуби перга, що по півтора обіймища! Вергав, вергав — аж пристав; пішов, напиняє води, як зачав знову ламати . . . От-от стежечку проламася! Знову води напиняє, знову ламася. Проламав стежку аж до двірця, пішов Іван-царевич.

Пішов Іван-царевич по тій стежці — аж серед лісу така гарна долина, а на тій долині скляний двірець. Одчинив одні двері, залиші — нема нікого; одчинив другі, срібні — і там нема нікого; як одчинив треті, золоті — аж там, за шлітими дверима, сидить його жінка, мички миче, — і така заражурена, що й дивитися на неї страшно . . . Як побачила Івана-царевича, так і впала йому на шию:

«Ти ж, мій голубе сизій, як я за тобою ску-

чила! Як би ще трохи, небагато, — може, біти мене більше й не побачив ніколи! . . . «

Аж плаче з радощів! А він — то вже не знає: чи на цім, чи на тім світі . . . Обнялися, гарно поділувалися; вона знову перекинулася зозуллю, ваяла його під крила, — полетіли.

Прилетіли в його царство, вона зеркинулася знову людиною й каже:

»Це мій батенько мене прокляв і змісві завдав аж на три роки послуги; а тепер уже я свою покуту одбула!«

Прийшли додому та стали гарно собі жити й Бога хвалити, що ім помог.

6. Про царенка Івана та чортову доньку.

Був собі царь і цариця, та не було у них інроду дітей. Вони жкє її Бога просили, щоб ход, мовляв, одна дитина — не дас Бог.

Поїхав раз кудись царь у гості, чи, може, по ділу, й загрузили в його коні в болоті. Важе піш і сік з вими тягався, ажкے й так — нічого не зробить, не вирятується. Коли йде чорт і каже:

»А чо даснє, жаке, ящо я тебе с найпобіднішого й наймилішого, то вирятую!«

— »Що ж, — каже царь, — у мене с найпобіднішого й наймилішого — жінка!«

»Ні, — каже, «не жінка — я жінки не хочу!«

— »Так, може, хату тобі подарувати?«

»Ні, й хати не хочу! Ти мені подаруй, що я тебе наймиліще! Ти«, каже, «його не знаєш, що воно в тебе є.«

— »Ну, — каже царь, — коли й я не знаю його — бори!«

»Та ще«, каже чорт, «мені не зараз його віддай, а тільки через десять років!«

Та добре вже, добре — чом!

А того й не знаєш, що Бог Йому дома синя дає.

»Так запиши ж«, каже чорт, »свосю кровю, що ти мені дася.«

— »Як же я, — каже царь, — запишу тобі?«

»А от як!« каже: »візьми та вріж мізинного пальця то й запишеш.«

Царь зробив, як чорт казав — і записав, а чорт і витяг його . . .

»Ідь же, каже, «тепер додому!«

Тоді царь поїхав собі додому й приїхав благополучно. Коли вступає в хату — йому назустріч усі: з сином поздоровляють. Він так і впав па порозі.

»Сину мій«, каже, »орле мій, не мій же тепера ти!«

— »Чом же він не твій син? — питала цариця, — хвалити Бога, -- каже, — що діждали! Як мій син, так і твій!«

»Ні, не мій він і не твій«, каже царь: »я вже його чортові oddав і записав.«

Цариця тоді в плач, у крик, а за нею й царь. Боже, як почали вбиватися! А далі плачали-плакали, вбивались-убивались, та цариця й каже:

— Я ще, — каже, — буду просити й молити Бога — може, іще й одмолю його.

»Ні«, каже царь, »не одмолили уже, бо я свосю кровлю записав, що через десять років чорт візьме.«

Бачить тоді цариця, що нічого не зробиш, -- нічого не сказала, а тільки дуже-дуже почала журитися.

А син тимчасом росте, як на той жаль: росте не літами, а годинами, як із води йде. За п'ять років так виріс — зовсім великий, почав усього вчитися й за рік усього вивчився. І каже тоді своєму батькові, цареві:

»Поставте, каже, мені хату особливо; я буду там жити й Богові молитися, щоб урятував мене Бог, бо я вже й сам знаю, що я не ваш.«

Царь і цариця плачуть:

»Боже наше, кажуть, »Боже, що ми нарobili! Та хоч не йди від нас, сину: хоч ми будемо на тебе дивитися — надивимось за чотири роки.«

»Ні«, каже, — аж розсердився: єколи вже ви так нарobili, так поставте мені хату!«

Мусів царь поставити. І вже, як поставив, — усе він, син той, там, усе там: все чита й Богу молиться, а до батька й до матері й не здума. Прийдуть іподі ча плачути:

»Ти б«, кажуть, »хоч би коли-небудь до нас хоч би навідався.«

»Ні«, каже, »заразом прийду.«

От він там живе, чита й Богу молиться, а тимчасом і літа вийшли . . . Чорт вороном перекинувся й прилетів до царя:

»А де ти«, каже, »свого сина дів? Оддай, що подарував!« — і стріху йому дере.

— Та одчепись, — каже, — чорте, в мене нема сина!

Чорт розсердився, налітає й хату валяє:

»Оддай«, кричить, »що подарував!« — а до сина не йде.

От царь бачить тоді, що треба, мовляв, — іде до сина Й гірко плаче:

»Іди вже«, сину, «бо чорт і хату мені вали.«

— Добре, — каже син, — піду; спітайте тільки, куди ж іти — сам прийду.« — І почав одягатися. А тут чорт і прилетів:

»А що ж«, каже, «чи буде він іти чи ні?«

— Куди ж йому йти? — пита царь і гірко плаче: він сам. — каже, — прийде.

»А просто в пекло нехай іде!« каже чорт.

От син убраєся, пішов попрощатися з усіма й пішов собі . . .

»Коли ж, мій сину, ти вернешся?« пита цариця, вбивається.

— Не питайте! — каже, тільки й сказав . . .

»Краще б«, каже, «та було мені тебе закопати!«

Пішов той син та Й пішов. І вийшов у ліс — там стоїть хатка; вийшов у хатку — а там сидить бабка.

»Добриденъ вамъ, каже, «бабусю!«

— Здоров, — каже, — сину! Куди тебе Бог несе?

»А куди, — каже, — мене Бог несе? В лиху годину!«

— Ні, — сину, — то не в лиху годину.

»А куди ж? Порадьте ж мені, бабусю, щоб не в лиху годину.«

— Поражу, сину! Я це вже данино знаю, що

тобі буде. Йди, — каже, — сину, оцію дорогою, там буде стояти кущ зіноваті¹) над водою — та слухай мене, щоб ти так зробив, як я тобі буду казати.

»Послухаю, — каже, — бабусю, послухаю. --- тільки, будьте ласкаві, порадьте!«

— От ти візьмеш, — каже далі та бабуся, — І сядеш під тісю зіноваттю й сидітимеш, поки це не прилетить. Там, — каже, — прилетять нопереду дві дівчини купатися, а опісля й третя. Ті дві покупаютися й будуть убіратися, то ти ім нічого не роби. А третю покинуть, так ти візьмеш у тісі третьої й украдеш одежу та заховасяш і сам заховасяєш — побачиш, що вона тобі буде казати та радити. Та тільки, сину, ти й слухай, що вона тобі тільки скаже, то, може, вона тебе низводить.

»Добре, бабусю, — каже той, — усе зроблю, як можете, — і прощається з нею.

Пішов він лісом, тісю дорогою й усе йде та й іді — аж той кущ зіноваті над водою, як бібуся сказала.

»Се ж він, — каже, — той кущ зіноваті, що вона казала, се ж він!«

Уаяв і сів, та й сидить. Коли прилітають дві дівчини, а опісля й третя, і стали всі три купатися. Як вилізли старші, кличуть і третю:
»Ходім, — кажуть, — сестро, разом.« — Не а вами, каже, — прийшла, не з вами й піду!«

Ті взяли та й полетіли собі, а той і дума:
1) зіноваті — рослина така є.

»Коли б же мені вкрасти ту одежду й ті крильця...
(А в іх і крильця, щоб, звісно, літали.) А далі
й дума: «Що б то я, — каже, — й за молодець був,
щоб не вкрав!« І як задивилась вона, він узяв
та й украв, і сидить мовчки.

Викупалась вона й вилазить з води, коли
дивиться — аж ні одежі, ні крилець... Як
скочить вона знов у воду!... А далі й го-
ворить:

»Хто взяв одежду — обіавись! Якщо старий, —
каже, — то будеш за батька; як не дуже старий
— будеш за брата; а як молодий — будеш за
рідного чоловіка!«

— Я, — каже, — взяв!

»Так кинь же!« каже.

— А ти ж мені слово справдиш?

»А справджу, тільки, хто ж ти такий — чи
ти хоч за батька, чи ти хоч за брата, чи за рід-
ного чоловіка?«

»Я хочу тільки за чоловіка!« одказус він.
Подобалась, бо дуже гарна була.

— Ну, будь же мені й за чоловіка.«

Він і кинув йї одежду, а крильця собі зоставив.

»Чом же ти, — каже, — крилець мені не кинув?

— О, яка ж бо ти розумна! — сміється він:

— ти хочеш мене підманити!

»Ні, я тебе не підманю.«

— Ну, так нехай же попереду побалакаємо
і розпитаємось — чи підманеш, чи ні, а тоді
й крильця oddам.

Вона тоді вилізла з води, розпитались, побалакали собі . . . А далі вона й каже:

«Куди ж ти йдеш?»

— Та йду! . . . Хто його зна, — каже, — куди, хто його зна й чого!»

«То може ж таки», шита, «знаєш куди?»

— Та так і так — до чорта, — каже, — іду в пекло!»

«О, знаю ж, до якого чорта ти йдеш — до моого батька!»

— То порадь же мені: куди його йти!»

«Добре; дай же нопереду мені крильця!» — все ще не хотілось, щоб був він її чоловіком.

— Ні, — каже він, — нопереду забожись, що будеш мені жінкою, то тоді й одdam.»

Бачить вона, що нічого не зробить, забожилася і каже:

«Слухай жс», каже, «тепер я тобі за жінку, то слухайся мене, може, од батька одможешся; я не будеш слухатися, то нічого не поможеться, бо мій батько дуже сердитий. Там у моого батька», каже, «три хати в дворі, — мої країння, то ти й іди просто, та так, щоб сестри не бачили.»

І розказала йому все: як і що, куди йти, яка дорόга.

«А мені», каже, «дай крильця, то я полечу, буду тебе виглядати.»

Він оддав тоді крильця, вона полетіла, а він пішов.

Ну, пішов він та й іде. Довго він там ішов,

чи не довго, а далі й до двору приходить і зараз у крайню хату. А вона вже його й вигляда:

»Ну«, каже, »добре ж ти зробив, що прийшов, бо батько давно вже тебе жде. Іди ж до його і слухай, яку буде тобі загадувати роботу робити; тільки«, каже, »підходь до його з правого боку, щоб він тебе не зарубав.

Він і пішов і, як казала, з правого боку заходить.

»Здороні!«, каже, »були.«

— Здоров, здоров! А чого ти, — каже, — так довго до мене не приходив? — і побачивши, що той із правого боку заходить: Бач, — каже, — я хитрий, а ти це хитріший за чорта . . . Ну, гляди ж мені, чи зробиш те діло, що я тобі загадаю. Щоб ти мені за цю ніч серед двору викопав криницю, зруб зробив і вранці принес з неї мені умитися. Як що зробиш, то це поживеш, а не зробиш, то мол ніч, а твоя голова з плеч!

Як сказав це, той так і заплакав, одвернувшись: »Як же«, дума, »мені за одну ніч та таку криницю зробити!« І пішов до неї, плачуучи, хмурий та невеселий. А вона йому назустріч:

»Іване,« каже, »серце мое кохане! (Іваном його авали). Чом ти такий смутний, невеселий?«

— Як же, — каже, — мені не бути смутним та невеселим, коли твій батько таку мені роботу загадав!

«А яку ж він тобі роботу загадав?» — Оттак і так: «Щоб за одну ніч криницю викопав, зруб зробив і уранці завтра води привіс умитися.»

«Е, не знати чого ти турбусишся! Я цю загодку знала, до тебе голубкою прилітала, як був у батька: боялась, що не все зрозумієш, як скаже. Мигай, лішень», — каже, эта син — все добре буде.»

— І вже, — каже він, — не буде мені спатися, бо знаю: це не зробиться.

«Та зробиться, ти вже не журися: я постараюсь.»

Він і ліг тоді спати, і чи спить він, чи не спить, а там і ногтида — чи то ж воно, справді, буде, як казала. Ногтида він так — аж от засплюв вечір, вийшли зорі . . . Вийшла вона на двір. Вийшла як свине — так і налетіли до неї всі сімсот чортів! Вона й загадус ім цю загадку:

«Глядіть же, каже, «мені, щоб оттут серед двору криницю за цю ніч викопали й зруб зробили та щоб така була криниця, якот й на світі нема! І цей уранец принесли мені води умитися!»

— Добре, добре, — кажуть чорти — й зараз заходилися: той копас, той рубас, той зруб і складав, у криницю виускає. Щоки півні зачиювали, вже вродилася криниця, набрали води й принесли.

«От, добре!» каже; взяла в іх воду: «Прийдете», каже, «до мене ввечері.» А до його:

«Іване», каже, «серце мое кохане, — візьми

сокирку та хоч походи коло крипці, бо, може, батько вікно вигляне.«

— Та де там та крипця, коло чого я похожу? — каже той, лежачи.

»Та от«, каже, »й водиця є, ще попереду батька вмислися!«

Устав Іван, виглянув у вікно — справді, крипця, вмився, взяв сокирку й ходить коло крипці — постукує. Аж і той батько виглянув у кватирку.

»Іди вже, Іване, серце мое кохане«, каже жінка, побачивши батька, ... »неси воду: батько встав.«

Той узяв воду, напіс, а вона сама голубкою перекинулась та слідком за ним.

Прийшов Іван до батька:

»Добриден, — каже, — вам!«

— А що, чи справився?

»А вже-ж управився, — от і вода.«

— Ну, добре ж, — каже, — лягай же на день, а на ніч, щоб готов був: знову робота буде.«

Вертається Іван, а вонці вже й дома, знову пита:

»Іване«, каже, »серце мое кохане, а що батько казав?«

— А що-ж казав! Оттак і так казан.«

»Ну, добре ж«, каже, »лягай, а ввечері знову підеш.«

І як стало вечоріть: »Іди! — каже.

Пішов знов Іван. Прийшов: »Злорові«, каже, »були!«

А той йому:

— Здоров, здоров! — каже: «Чом ти так довго не приходив? Отже, слухай — гляди зроби, що я тобі скажу. Он, подивись — ліс.»

Той дивиться вікно — ліс: може той, що він через його йшов?

— Отже, — каже, — гляди, щоб ти мені вирубав, викорчував, з'орав, пшениці засіяв, щоб вона за ніч поросла, пакав, намолотив, намолов, спік і щоб на снідання мені булку принес! — наказав, аж зажурив того Івана.

— Як же, — каже, — не зробиш, то моя ніч, а твоя голова з пліч.

Приходить Іван до жінки, важко зітха.

«Іване», каже, «серце мое кохане, чого ти так зітхасши?»

— Як яс мені не зітхати, коли твій батько внов мені загадку загадав, та ще таку, що хто його зна, як її зробити!«

«Та я сю загадку давно вже знала, я до тебе голубкою прилітала! Не журись та лягай спати та спи, а я вже все зроблю!«

І як ліг той спати, вечір зайців, вийшли зорі, вийшла надвір — і як свисне! . . . Чортів гтільки налетіло, що й не злічиш.

«Глядіть же», каже, «щоб ви мені зробили, що я скажу: ото ліс — то щоб ви мені вирубали його, викорчували, з'орали, пшениці пасіяли, намолотили й булку до світа принесли!«

— Добре! — кажуть.

«Глядіть же мені!» — і пішла в хату.

А ті як ухоплються: той руба, той деревню вивозить, той корчус, той оре... І поки півні заспівали, усе зробили й булку привнесли.

«Іване, серце мос жохане, вставай! — каже — та булку несі!»

— Та чи вже ж вона сі? — питала той.

«А вже ж сі! — он подивився, де був ліс...»

Устав той, подививсь — скільки гляне: іншиця. «Оде!» дума, — й пішов до батька з булкою.

«А що», — каже, «чом ти так довго не приходив?»

— Як же, — каже, — скоро було й прийти? Ви й самі знасте, що такого діла скоро не вхопиш!

«Та це що правда, то правда... Ну, а зробив же? с булка?»

— А вже ж ізробив! от і вона!

«Ну», дума чорт: «і це ж не-аби-який!»

І велів йому спати день, і ніч, і знову день: «Бо ти», — каже, «певно натомився, — це велике діло! А веліть прийти на другий день увечері.

«Добре», — каже Іван, «прийду!»

І такий пінов додому сумний, сумний: «Певно», дума, «таке вже загада, що й зробить не можна!»

«Іване, серце мос жохане», — зустріча жінка, — «чого ти такий сумний?»

— Як же, — каже, — мені не бути сумним, коли отак і так: батько, певно, вже таке загада, що й зробить не можна.

»Не сумуй«, каже, «я це вже давно знала, до тебе голубкою прилітала! От прийде ніч, то порадимось.«

І так розважила його; а як прийшла ніч, порадились, що треба тікати.

»Тільки«, каже Іванові, »тричі плюньмо в оцій хаті, то слина йому одговорить.« (Ото-б-то, як батько спита: »Чом ти, Іване, до мене не йдеш?« — то слина скаже: »Зараз!« Той буде ждати, а потім знову — шоки-то довідаються!) Так вони порадились — і втекли.

А батько ждав-ждав на другий день увечері — не йде:

»А чом ти, Іване«, гука, »не йдеш до мене?«

А слина йому:

»Зараз!« каже.

Той попождав, може, до півночі — знову гука.

»Зараз!« знову йому слина, і так довго його поповодила, аж розсердився.

»Підіть«, гука на других дочок, »та вбийте його сякого-такого й принесіть, то я його засім!«

»І, вже«, кажуть ті, збігавши: »нема й його, нема й її!«

»Ну«, дума чорт. Аж здивувався: »Я«, каже, »хитрий, а це ще хитріший од чорта! Підіть жо«, каже, »доженішть їх, то я обох засім!«

От ті дочки й побігли. Ті за добу Бопана де стали, а вони таки почали доганяти. От ті оглянувшись — коли женуться.

»Ой лищечко-ж«, каже жінка, »женуться, — що ж нам робити!«

— А хто його зна, — каже, — що робити!

»Ну, слухай-же«, каже, »я стану церквою, а ти попом, і ходи по церкві — тільки не повертайся до іх передом, щоб не пізнали.«

От вона стала церквою — така стала церква, аж порохня з неї сиплеться, а він попом, іходить по церкві. Ті прибігли до тієї церкви, так ім не можна в церкву ввійти, й стали коло порога.

»Чи чусь ти«, питаютъ, »попе, чи не бачив стаких і таких — молоді обос!«

А той і обживастесь, а до іх не оглядається:

— Бачив, — каже, — як оця церква ставилась, а мене попом наставляли, то бігли.«

»Еге-ге«, кажуть, »коли то вже ця церква ставилась! Вже й порохня з неї сиплеться! Завернімось, бо не доженемо.«

Завернулись вони, а ті знову стали людьми й побігли. Вернулись вони, а батько й пита:

»А про«, каже, »догнали?«

— А вже-ж, — кажуть, — не догнали.

»А нікого-ж«, пита, »не бачили?«

— Чом по бачили? Бачили, — кажуть, — серед степу церкву: така стара, аж порохня сиплеться, і в тій церкві піш. Ми й питались, так і так каже.

»Е«, каже батько, »так то-ж саме вони, чом ви іх не били? Бікіть же знову: може, церкви не побачите, то хоч шматочок принесіть, хоч порохні.«

Побігли ті. Прибігають на те місце, коли нічма пі церкви, ні попа - чисто, мов там нічого й не було.

»Мабудь же то вони!« кажуть і побігли далі доганяти. А ті вже Бóзна де стали! Коли оглянуться знову — якнущуться.

»Ох, лишенько ж«, каже, «що ж тут робити! Ну, слухай жес«, каже вона: «я стану пшеницею, а ти сторожем, ходи коло мене та тільки передом не повертайся.«

От і стала вона пшеницею — такою ж то хорошою, що як вітер повіс, аж полягас... А він дідом старим, ходить із кійком. Коли вони й прибігають:

»Дідуся-голубе«, кажуть, «чи не бачив ти тут, молоді люди бігли?«

— Чому не бачив? — каже — бачив, як на оцю пшеницию орали й мене сторожем наставляли.

»Еге-ге!« кажуть: »коли-то воно оралось, сіяли пшеницию, норосла — й яка ж то вона хороша!

— Пора й жати, а вони тоді бігли! Не доженемо, вернімось!« І вернулись.

А чорт уже сидить і рот розлявив, щоб зараз і звісти, як принесуть.

»А що ж«, шита, «догнали?«

— Ні, — кажуть, — не догнали!

»А нікого ж не бачили?«

— Ні, бачили: серед степу пшениця — і така ж то хороша-хороша!... і сторож.

»А не питали ж у нього?« — каже батько.

— Чом не питали? Питали! »Так і так каже.« «А то ж», каже, »він і с, а то вона, вражадочна, — хоч би були мені один колосок привнесли . . . Ну«, каже до жінки: »стара, будемо ж ми самі бігти, то дамо їм гарту, а то ці нічого не зроблять.«

— Чи бігти, — каже стара, — это й бігти! «І побігли. Побігли вони й біжать та й біжать. Коли оглянуться ті:

»Ой«, каже, »мабудь, тепер уже пронадемо, батько й мати женуться . . . Що нам робити?« — А що нам робити? — хто його зна що!

»Ну, слухай ж«, каже, »я стану водою, а ти селехом — і плавай, тільки не повертайся до іх передом, а то пізнають!«

І стали річкою — й такою ще, що не можна нікуди й обійти, а він селехом — і плава . . . тільки »ках-ках-ках!«

Прибігли ті до річки, й дивляться, що ні перейти, ні обійти, — нікуди далі бігти . . . Той і розсердився на дочку:

»Будь же ты неладна! Коли ж ти така«, каже, »залиж на три роки камінем!«

Прокляв, і вернулись; а ті знову стали людьми й пішли.

Пішли вони й доходять до того града, де батько та мати Іванові, і каже вона Йому:

»Ну, гляди ж ти мені, з ким хоч цілуйся, тільки ніде не цілуйся з меншою сестрою, де вона с, бо забудеш мене. А я«, каже, »батьків

і материн гріх спокутую — на три роки камінем
залижу. І оце на, візьми оцю подушечку,
та гляди не розмюрой її, поки я не прийду:
оце», каже, «буде тобі на пам'ятку: як
подивишся на неї, то й мене згадаєш. А щоб
більше ніхто не бачив її — на хату закинь, на
горище.«

Так попрощались вони, й він пішов додому.

Пішов, приходить — і, Господи, як порадили
всі! Батько, мати, рідня вся кинулась цілу-
ватися — так він ні з ким, боиться, щоб із мен-
шою сестрою не поцілуватися. А далі й поцілу-
вався таки, бо всі плакати стали:

»Ти, кажуть, єгордий став!«

А менша дядькова сестра:

»Чом же ти, каже, «зо мною не хочеш цілу-
ватися?« — плаче . . . »Хіба«, каже, «ти мені
не брат, або я не така, як другі?«

Так він неначе того й не чус. От вона взяла,
та нищечком тоді взаду підкралась, поцілувала...
Як поцілувала, та то він говорив, а то й забув
не тільки за свою жінку, а й де був, і як утікали,
і про що й розказував.

Як забув він, батько й каже йому — вже рік
пройшов, два, або й більше:

»Сину«, каже, «та пора вже тобі й женитися.«

— Якщо пора, — каже, — то й пора: шукай-
те! (Забув . . .)

Батько й найшов йому — таку гарну! За
царенка та щоб не гарну! Стало весілля.

А та вже одлежала своє, зробилася черницею Й прийшла в гірд та й злізла на вербу над криницею — може, щоб подивитися: а де, мов? . . . І її видно в криниці; така хороша-хороша! Коли ж приходить бідна, обдерта наймичка по воду, і гульк у криницю — а там хороша-хороша! Думала, що сама, та й каже:

»Тьху, біс його батькові! отака хороша, та багачам воду носила! Ні, більше не буду: нехай не діждуть!« — і торох відра об землю, аж клепки забрянчали, так що та аж засміялась.

»Ну, дума, «тут не діждусь!« І злізла, щоб піти розпитатися.

Пішла, коли й зустрічається з дівчатами:

»А що тут«, пита, »у вас, дівчата, чути.«

— Та що, — кажуть, — у нас чутъ? Царенко десь був далеко, мабудь, аж у самого чорта, а тепер жениться, — весілля.

»Жениться, весілля?« — Ере!

»А де ж вони живуть, ті ваші царі?«

— А отам, — кажуть, — і там.

»Спасибі ж вам«, каже, »прощавайте, бо мені ніколи!« І хутенько туди.

Прибігла: весільні гости, царенко ходить по хаті — і не піанає. Вона й стала збоку, піджида, поки молодих заведуть за стіл. А як завели:

»Чи не можна б, будьте ласкаві«, пита у цариці, »зробити пару голубків і пустити в хату?«

— Чом не можна? — кажуть: «можна!»

От вона взяла та й зробила їх, а вони й сіли над головою у молодих, на образах, і говорять. Каже голубка:

«Агу! А ту забув, а другу здумав! Агу! А ту забув, а другу здумав! А знаєш ти, голубе, як ми вдвох тікали од батька?»

— Знаю! — каже голуб.

«А знаєш ти, голубе, як нас сестри догнали? А знаєш ти, голубе, як я стала церквою, а ти попом?» — Знаю!

«А знаєш ти, як я стала пшеницею, а ти сторо-
жем? Як я була водицею, а ти селехом? Як
мене батько прокляв, і я лягла на три роки
камінем?»

І так та голубка все літа голуба; і як дійшла:
«А знаєш ти», каже, «що я тобі кавала, щоб ти
не цілувався з меншою сестрою, бо забудеш мене?»
Як почус тоді молодий, та як вискочить із — за
столу — та до тієї черниці: уже згадав, пізнав
— обійма ї, цілув . . .

«Це ж», каже, «моя жінка! Це ж отака й така!»

Всі так зраділи, а ту молоду до батька випро-
вадили . . . А подушечку розпороли й відтіля
всякого добра, скоту . . .

Живуть і постолом добро воїнть.

7. Убогий та багатий і дівка-чорнявка.

В іншому царстві, у козацькому гетьманстві, у такому селі, як Пикарі, жило два брати: один убогий, другий багатий. У багатого дуже багато всього було, тільки не було дітей; а в бідного — тільки парка воликів, а дітей купа.

Ото заробив убогий брат десь грошенята і надумав собі, що робити, щоб більше було. Прив'язав їх до палички з капшучком, пішов до багатого брата до комори й знайшов дірку таку, що вліз той капшучок із грішми, а сам держить за паличку та й хитає, приказуючи: «Ідіть, гроші до грошей!» (щоб, бачте, братові гроші йшли до його грошей, у капшучок). От поти гойдав, поки ниточка розв'язалась, і упав тоді капшук із грішми в комору до братових грошей, а він вийняв саму паличку.

»Отак«, каже, — «братових не дістана, а своїх ізбувся.«

Дуже заплакав і пішов додому, нарікаючи на свою долю.

Прийшов і хвалиться жінці:

»Та коли б ти знала, жінко, що я зробив!...«

— »А що там таке?« — питала жінка з ляку.
»Ех, каже чоловік, «не знаю, чи тобі казати,
чи ні: то й самому собі соромно, не тільки людям
хвалитися . . .«

— Та що там? Кажи! — пиріючись жінка.

»Уже«, каже, «нема тих грошей у нас, що
були . . .«

— А де ж ділісь? — питала жінка.

»Та що ж? Я тобі по правді скажу, що я собі
надумавсь, щоб у нас грошай побільшало, та
взяв свої гроші — приїздав до налички з
капщучком і пішов до брата, — щоб, бач, братоні
гроші йшли до моїх грошей . . . Як упустив їх

у дірку та й хиток і назавсі «Ідіть», гроши, до гроші!« Та де ти бачила, щоб убогому то було, що багатому? Ік какуть, багатому їй чорт діти колише, вони й правда! То так і є: що в братів багато грошей, а в мене трохиць, та й ті туди впади... І я з плачем додому прийшов...»

— Бо братові дужчі, — каже жінка. А як би ти розумній та прив'язав мотузком, то б, може, було б і держалось.

«Та вони таке, якоже чоловік, що нічого не поможетесь!»

Ото як напала його жінка, моя мокрим рядном. «Де хоч, а гроши бері, бо що ми робитимемо без грошей?!» Чоловік і каже: «Мовчи, жінко, не лай! Я запряжу воли й поїду в ліс — там нарubaю дров, продам, то й будуть гроши!»

Поїхав чоловік у ліс та так заіхав, що тільки небо та земля, а то й сам не відома, де він: бо тоді ліса дуже великі були! Поставив він волики під грабом, а сам поліз на граба високого, щоб подивитися, кудою краще вийхати. Коли чус — щось гомонить; він оглянувсь люди-туди — коли біля його недалеко людей дуже багато, і все великі люди, з великими чусами й чубами і — як один — у голубих купанах і сідлають коні: кудись-то поїдуть. Цивом динується чоловік, що ще таких і не бачив людей; і перелічив — аж горох чоловіка

«Е, так це то ті гайдамаки, що в нас у селі кожний ріг обдирають пана: що пан розживеться

— набере в людей, то вони прийдуть та й обдеруть до сорочки: вози понабірають, а пан і пані повтікають; вони так просто йдуть — людей не займають. Ну, так тепер я знаю, які гайдамаки! Не дурно пан із трьох сіл збірав громаду й їх шукав по всьому лісу, та не найшов! ... Та як іх найти, бо вони так собі живуть, що й хати не знати — самі двері!«

Ото всі посадили на коні, останній вийшов із дверець і сказав:

»Двері, замкніться!«

І двері замкнулися, гайдамаки поїхали.

Як заїхали вони, не стало видно, тоді чоловік ізлів із дерева, та за воли, й поїхав туди, до їх дверей. Поставив воли, сам роздрібляє скрізь — нема піді нікого: він до дверей — двері замкнуті були; він і каже, як кваав гайдамака:

»Двері, одсуньтеся!«

Дверці одчинились — увійшов він у хатку: дуже там гарно було всередині — а образів на всіх стінах! — дуже гарно! ... Стіни були муровані, а вікна були пороблені з такого скла, що не можна було й знати, що воно таке, тільки видно й гарно, а лавки були кругом, а біля печі стояли засіки, понакривані білим настільниками.

Він уявив, розкрив один засік — там мідні гроші, розкрив другий — там срібні гроші, розкрив третій — там золоті гроші. Чоловік аж за голому вхопився: годі дивитися на все — давай шукати мішків! Найшов, вибрав яких най-

іранціх і найбільших три лантухи й набрав: мідних грошей один лантух, срібних — другий, а золотих — третій. Поклав усі три мішки. Зверху приклав дровами, щоб не так видно було, висіки понакривав, вийшов з хати й двері зачинив і сказав: »Цвері засуньтесь!« — вони засунулися, він за батіг та поліків за налигач і виїхав на шлях, сів на віз та й: »Гей! соб! цабе, по-маленьку!« Поїхав собі з Богом, не поспішаючи: аби на вечір додому, щоб ніхто не бачив.

Приїхав додому, вже сонце зайшло — стало смеркяти. Увійшов у хату — жінка побачила та й каже:

»О, хвалить Бога, що ти приїхав, а то я тут турбувалась — чи не лучилась тобі знов віка пришибашка, що довго не буде!«

— Ні, — каже чоловік, — дикувати Богу, приїхав благополучно, — іди тільки поможи скидати дрова.

»Добре, каже жінка, «ходім.«

Прийшли до воза, а чоловік і каже:

»Оце, жінко, Господь нам дав щастя: я найшов гроши, та це привіз, — де ми їх дінем, щоб ніхто іх не бачив?«

— У коморі стоять три жолобки, — каже жінка, — то туди хіба позенпаймо: у нас ніхто не ходить у комору, окріч тебе та мене, то ніхто не знатиме.

Порадившись, так і зробили: в один зениали — мідні, у другий — срібні, а в третій — золоті.

Насипали три жолоби грошей, понакривали та й живуть собі помалу: не дуже тими грішми шикують, щоб ніхто не замітив.

Ото, порадившись в жінкою, каже чоловік:
»Купимо пару волів, та своя парка, то я на-
беру грошей і пойду в Крим і там літо побуду, то
дещо куплю більше, то не так буде анати; а то
щоб люди не постерегли, то ще буде клопіт, бо
вже й так дуже на мене поглядають, як я йду
до церкви.«

Так і зробили: поїхав чоловік у дорогу, а
жінка зосталася в дітіми.

То це брат багатий і шле жінку свою, щоб
розвітувалася: де убогий уявив грошей, що купив
пару волів і пішов у дорогу. То жінка вбогого
брата й каже:

»Які наші гроші! Стяглись на ту скотинку у
велику силу, та й Бог його знов, як буде, пілов
у дорогу, а я тут із дітіми великого горя на-
беруся... Коли б хоч благополучно приї-
хав!«

І так ятрівки дві зберуться, побалакають та
й розійдуться.

Нічого багатий брат і не дізнався — і тяжко
йому! Аж тут приїздить убогий брат із дороги
ї пританяє дванацять пар волів: пість маж соли,
шість риби; а жінці турецької матерії набрав на
спідницю, на хвартух, і на корсет, і на юпку, ще
ї турецьку хустку; і дітям усього понавозив —
уских басаримків.

Попродав він воли, сіль і рибу попродав і зробив собі крамничку; накупив усюкої матерії й став торгувати, розживатися, став багатіти. А багатого брата дуже в серце коле: де бідний набрав грошей, що так розжився?

Ото прийшло свято — чи Різдво, чи Великдень — а ябогий брат і каже жінці:

»Знаєш що, жінко: покличмо ми брата мого до себе в гості — може, він не погордус телер пами! Бо Бог дав на те людям свято, що родина до родини йде; а я відколи оженився, то не був у мене брат і за порогом, не то в гостях.«

Норадившись, так і зробили, покликали брата.

Прийшов брат багатий із жінкою — ще й радий був, що його покликав убогий. Гуляють собі та бенкетують. Підпили трохи, а багатий і каже:

»Скажи мені, будь ласка, брате, як ти за-
багатів?«

— Е, брате, — каже убогий — тан мені Бог дав. Ти ще, брате, не бачив моого зерна, та й кажеш, що я забагатів, — аж ходім у комору, всі ходім!

Увійшли в комору, а бідний брат привів до мідних грошей та й каже: »Оце в мене овесець!« А прийшли до другого жолоба, а він каже на срібні гроші: »А це в мене пшениця!« А як прийшли до золотих грошей, він і каже: »А це в мене саме чоло!«

А багатий брат аж за голову ухопився та й каже:

»Брате, голубчику, скажи мені, де ти іх на-
брал, що я зроду багатий, а в мене стільки нема,
як у тебе?«

А убогий каже:

»От, брате, я тобі скажу: не находити ти часом
у себе якого кашулка з грішми?«

— Де ж то! Найшла моя жінка, — каже ба-
гатий, — і ми його кочергою вигорнули з комори,
думаючи, що то які чари; коли роздивився —
аж там гроші; то ми гроші забрали, а кашулку
викинули.«

»Ото ж мій кашулок!« каже убогий.

Пита багатий:

— Як же він попав туди?

»А так«, каже убогий: »я заробив грошей трошки й хотів, щоб побільшало, прив'язав до палички й казаць, упостиши до тебе в комору: «Ідіть, гроши, до грошей!« Нитка розв'язалась, а вони туди й упали. А як прийшов до дому та сказав жінці, то вона на мене як напалає, то я поїхав у ліс і надібав, де живуть розбійники; і як вони виїхали на здобитки, то я пішов у їх хату — й там так усього багато, що я не знав, що й брати! Побачив, що там стояло три кодовби, накриті білими настільниками; я подивився — аж там гроши! Я й набрав грошей — і це трохи розжився... А це знову хотів іхати та вілк не приберусь.«

Багатий брат і каже:

— Скажи мені, будь ласка, братіку, де це той лъох, чи хата їх, і як ти одчиняв, бо то в гайдамаків повинні бути добре замки. І, мабудь, живуть, що їх і незамітно, де хата; що стільки їх шукали громадини, та й пан сам скрізь їздив, та не нашов.

Бідний брат і каже:

»Н тобі скажу, братіку, тільки нікому не кажи й сам не їдь, а колись пойдем удвох.«

— Добре, — відповіда багатий.

А убогий і каже:

»Знаєш же ти, брате, того граба, що скоро виїхати з Довгого яру, — і там стоять дуже ве-

ликий граб; а проти того граба, в ярку, с двері
того льоху.«

— А як ти відчинив? — пита багатий брат.

»А так«, каже вбогий: »я сказав: „Двері,
одчиніться!“ — то вони й одчинились, а сказав:
„Зачиніться!“ — то вони й зачинились.«

Погулявши, побалакавши, розпрощавшись, пі-
шов багатий брат додому і жінкою, а вбогий
почав збиратися на ярмарок. Склався й поїхав.
А багатий брат цілу ніч не спав — усе складався
та приготовлював вози, а вранці запріг два-
нацять пар волів і поїхав у ліс, де живуть гайда-
маки, щоб усе забрати. А жінці сказав, — як
хто спитас, то щоб сказала, що поїхав у ліс
по дрова.

Приїхав туди, де брат казав — аж воно так і
є все, тільки не було розбійників: кудись їздили.
Він позавертав вози, пішов до дверець та й каже:

»Дверці, одчиніться!«

Дверці одчинились.

Увійшов він туди й не знає, на що вперед
дивитися й що брати. Кинувсьє багатирь зараз
до грошей і насипав іх на шість возів, а на
шість усякого збіжжя — тільки іхать та й годі!

От і сподобалась багатиреві одна ікона — Бого-
мати, що стояла на покуті, у самому золоті й
дуже гарна. Він став на лавку, взяв її, повер-
нувшись до дверей, а дверці й зачинились, і він
остався у хаті.

Кинувсьє одчиняти — та не одчинить. Він

уже всяк казав — не одчиняються. Він і каже:
»Це мене Богоматір наказала!«

Поставив ікону, де вона стояла, сам став відчиняти: не одчинити; шукав сокири, прорубати дірку й вилізти, та не пайдов; хотів у вікно лізти — залізі вікна: не можна; вже він і плакав, і кричав — нічого не помогалось . . .

Уже день минав, вечір настав. Гайдамаки приїжджають додому, отаман попереду. Як побачив волі й вози з добичею, то аж крикнув:

»Гей, братці, щось у нас хазяйнус! Глядіть, щоб у вас були готові рушниці й самоніми, бо, може, тут і багато декого є!«

Приїжджають до хатки — нема нікого, тільки воли та вози стоять наготовлені. Отаман скочив із коня — до дверей: двері зачинені. Він каже:

»Скоріше, хлопці, кругом хати ставайте! А ділні, нум іти в хату.«

Тоді й каже: »Дверці, одчиніться!« Дверці одчинилися.

А багатир прожогом хотів утекти поміж цими. Так його й скопили на списи, не дали йому й пирхнуту! — Закололи, тільки засміялись:

»Отака ловись! Один чоловік, а нас сорок та й перелякалися! Ну то шукати по кутках, щоб дехто не зоставсь ѹде . . . І як віц люди добився!«

Шукали скрізь — ніде не найшли нікого.

Поскідали все, як було, позносили з возів, а воли позагонили в далекі лъюхи. Отаман і наїде: »Отепер, брати, посидаймо, одпочинемо й по-

радимося, що будемо робити з чоловіком оцим, бо він не один, а видно, що в його сім'ї є. Як-би дізнатися?«

Ото порадили: закопати на прýтині два стовпі й повісити його за руки й за ноги: хто буде йти пров його — як рідня, то заплаче, то тоді можна буде дізнатися.

Так і зробили: закопали стовпі й повісили тіло, а два гайдамаки стерегли, поки хто йтиме.

А того багатиря жінка ждала-ждала — нема чоловіка, воне до брата побігла та й братові:

»Будь ласкав, Охриме, іди шукай свого брата, бо вже, мабудь, нема його й на світі: з волами десь поїхав по ті гроші!«

Брат із лицу аж за голову ухопився:
»Тепер же нема його живого! Я йому казав, щоб він сам не Іхав!«

Запріг конячку й поїхав туди прямо; коли дивиться — біля прýтини стоїть два стовпі й висить його брат; він уаяв, поїхав і поїхав дальше — кругом об'їхав і вернувсь додому. Покликав братову та й каже:

»Бачив я брата, — піди, коли хоч, і ти подивись: там на стовпах висить — тільки не плач і не журичись: у мене жінка плоха, то я собі тебе візьму за жінку.«

Пішла вона, оддалеки подивилася та й вернулась.
»Не витерплю«, каже, »щоб не плакати!«
Він і каже:
»Коли не витерпиш, то візьми, вберися, як

панська наймичка, набери пляшок із вином, із медом і з горілкою повний кошик та й іди поз ті стовпи, де висить брат та й спіткнися, упади павмисне й побий ті пляшки — й плач, стільки тобі хочеться. А як хто спитас: «Чого ти плачеш?» — то ти скажеш, що йшла од панів, несла оцього добра до других панів і це нещастя лучилось — упала й побила все!«¹⁾)

Вона так і зробила.

І як упала недалеко біля свого чоловіка, як побила пляшки, як стала голосити, — то разбійник вийшов і став її питати:

»Чого ти плачеш?« А вона й сказала:

— Як мені не плакати, коли це все панське, — то що мені буде, що побила все!

Виплакалась добре за своїм чоловіком і пішла додому. А вночі походились усі гайдамаки.

»А що«, кажуть, »ніхто не був?«

— Ні, — одказав гайдамака: — «тільки одна молодиця до панів несла повний кошик пляшок із медом та з вином, упала, чисто все побила й дуже плакала» . . .

Ото вони взяли того багатиря й понесли у свою оселю, порізали його на шматки, почетвертували й порозкладали по кутках, а на покутя голову положили; а самі поїхали на здобитки.

А брат викиз на того граба й сидів, поки гайдамаки виїхали; тоді злів, подивився — нема

¹⁾ Народний винчай казне, що по кожному кебішчині треба голосити та обв'язково свое відплакати.

ніде нікого. Він пішов у їх хату, подививсь, що брат пошматований, уязв, склав його в мішок, положив на вія і повіз додому.

Приїхав додому, стали радитися: як би його зшити й заховати по закону? Усі радяться — не знають, що й робити. А в їх була дівка-чорнявка — служила. От вони й кажуть:

»Покликати її, чи не знає вона кого такого, щоб умів зшити?« Забитали її, вона й каже:

»Я знаю тут недалеко такого діда, що колись людей лікував, а тепер тільки вшивав; коли хочете, то я до його піду: якщо схоче, щоб його привести так, щоб очі зав'язать, щоб не зінав, де він і був, — то я його приведу.«

Порадились, і пішла дівка-чорнявка.

»Так і так«, каже, »дідусю!« А він і каже:

— Добре, як дастъ сто карбованців, то вже піду, хоч очі зав'яжи.

Сторгувались, зав'язала очі й повела. Прийшли в хату, розв'язала очі, зшив дід того чоловіка, заплатили йому, знову зав'язали очі й повела дівка-чорнявка до його хати.

Ото пішла скрізь чутка, що багатирь нездужа, а дівка-чорнявка кожний день біга в антенну — бере ліки; а як хто спитас, нащо, то вона каже: »Хазяїн нездужа.« Оте повиливають, а за другим ідё, і так три дні лікували; а там сказали, що вмер багатирь.

Його дуже гарно ховали — аж три попи було! А обід дуже великий зробили... Упослі багати-

рева жінка перебралась в одну хату до бідного, й почали хазяїнувати вкupі й трохи забувати цього клопоту.

А гайдамаки прихали в добитця — аж нема того чоловіка; дуже вони здивувались. Посідали всі за стіл, а отаман напохуті й застромив ножа у стіл, щоб усі мовчали й слухали, що отаман говоритиме. Отаман і каже:

»Слухайте, брати мої, що я буду казати! Це дуже погано, що хтось хааяйнує у нас, і як дізнаються Ляхи, де ми, то всі чисто пропадемо, не тільки наша здобич; бо вони на нас зуби гострять. А, може, між вами є такий, щоб яким-небудь побитом одшукав цього хааяїна: дуже тому хорошого коня даю за те; а як же підманить, то оцим ножем голову зрубаю.«

Один і каже: »Я найду.«

Ото всі стали а-за столу, а той гайдамака став убратися: надів на себе рису чернечу й шапку, розчесав чуб, попрощався та й пішов угород розпитуватися, що в них чути.

Прийшов угород, ходить і розпитується, що чути, та якось і попав гайдамака до того діда, що зшивав багатиря. От і каже гайдамака:

»Що у вас, дідусю, — чи скрізь тихо? Чи не вбралось яке лихо: не чути у вас часом про гайдамаків?«

— Е, пан-отче, нічого й казати про гайдамаків: то в нас свої люде. Дякувати Богу, вони нас не зачіпають, а панів хоч обдирають, то ім так і треба, бо вони людей деруть. А іх піддирають розвбійники: за іх неправду, сказав дід та й задумався, повісивши голову.

Подумав, помовчав дід та й каже:

— Ось як мені лучилось, оце на тім тижні, то правда, що диво: вже живу на світі ден'ять-десять років, та не чув такого дива, як прийшлося самому робити!«

»Що ж там таке за диво?« питав гайдамака
А дід і каже:

— Ось послухайте, пан-отче, що було: прий-
шла до мене дівчина, чи молодиця, та й каже,
щоб я пішов чоловіка зшивати, і договорилася
так, щоб мені очі, ав'язати. Я й пішов, чи вона
мене вела, бо я нічого не бачив. Як прийшли
й як зшив я того порубаного та поколотого й
ав'язали мені очі й привели до моєї хати — та
оце я й досі думаю, щоб воно за чоловік був так
помучений?

Гайдамака й каже:

»А чи не можна, дідусю, щоб ви мені показали:
де це та хата, що вам таке тряпилося?«

— Чому не можна! Тільки ав'яжіть мені,
пан-отче, очі — каже дід, — то я просто йтиму,
куди вона мене вела, тільки придергуйте, щоб
де не спікнувся то не впав.«

Якраз дід і довів гайдамаку до тієї хати. Там
гайдамака написав щось на воротах, попрощався
з дідом і пішов до своїх братів у ліс. Розказав
оце все отаманові, що йому було. Отаман сказав,
щоб усі готові були, бо ввечері їхати.

А дівка-чорнявка вигонила до череди й по-
бачила, що щось у них на воротах написано, а
на чужих — ні. Вона взяла й понаписувала на
всіх воротах, що столії підряд, — сама нікому
нічого не каже.

Приїжджають розбійники вночі саме до тієї
хати, а отаман і пита:

»Який же ти положив анах, щоб дурни людей не кривдити?«

— А такий, — каже гайдамака, — написав на воротах!

Стали дивитися — аж на всіх воротах написано. Розсердився отаман і кричить:

»Як же це на всіх понаписував? Ти дурний, чи що: хиба всіх людей будемо мучити? Пропади ти краще сам, що нас усіх підвів!«

І зрубав йому голову; той із коня впав; отаман сказав, щоб його взяли й у Дніпро вкинули, а самі поїхали до своєї оселі.

На другий день убраєся другий гайдамака купцем і пішов шукати того діда. Знайшов, розпитав — лід і цього повів до тісі хати. Цей гайдамака замітив, як хлівці стоять, як і хата стоять, як і комора стоять, як саж стоять, і підійшов до вікна — а там ще топилося: дівка поралась, а наймит зарізав козла й саме білував. Гайдамака й написав на воротах: »Вариться козел«, а сам подякував дідові й попрощається та й пішов у свою місце; а дід собі пішов.

Прийшов, усе розказав отаманові й усім, що й як він замічав, і як написав, і як його дід водив.

А дівка-чорнявка вийшла корови доить і скрізь обдивилася; коли дивитися — аж на їх воротах написано: »Вариться козел«; вона впала з своїх воріт стерла, а на всіх воротах понаписувала: »Вариться козел«.

Приїжджають уночі гайдамаки: на всіх воротах

написувано, а на тих ні, що гайдамака сказав, що єще та хата й це той двір, — тільки не написано на воротях: а я», іаже, написав.«

От отаман і каже:

»Е, брати, нум вертатися додому: иже ж мені всіх вас ис перебили й людей невинних ради Христа не мучити! А тут с якою пімецькою штуковою все оце робить; а ми якось іншим побитом приїдем.«

І так поїхали до своєї господи. Радились, радились, що тут робити? Отаман і каже:

»Ось що, хлопці, ми зробим: заіржемо ми всі коні й покладем кухви й ви всі повлавьте в кухви (злегка позакривати дна), а в одну кухву насыплемо оливи, я зроблюсь купцем і буду казати, що оце доставляю оливу в Полтаву, а там с дуже великий купець, то це йому. І впрощусь я туди ночувати; там, може, підгуляєм, бо і з собою наберу всяких напитків.«

Так порадившись, і зачали робить. Сорок кухов наготовили, а тільки в одну насыпали оливи, та позапрягали коні, самі повлавили у кухви, а отаман поганяє коні й іде.

Приіхав до того двора й став прохатися на ніч, щоб позавозити кухви у двір і зчинити добре, бо в нього не було, щоб стерегти. Вийшов той хазяїн та й став розпитувати: хто він такий. А гайдамака й розказує: авчайно, бреше. Чоловік вислухав усе та й каже:

»Ви ж, будь ласкав, добродію, розіпрягайте коней і все так і ставляйте: тут вам шкода ніякої не буде; а я наймитові прикажу, щоб поглядав за кіньми. А вас прошу циро: Йдіть у хату!« Гайдамака, авчайно, подякував.

От, як упорав, то й прикасан усім своїм хлопцям, щоб вони не спали:

»Як, каже, всі поспуть, то я буду впочатиу кидатъ маленьким камінням, то ви приготовляйтесь: а як уже стану кидатъ великим камінням,

то просто йдіть у хату й почнем халяїнувати по
своюому.«

Увійшов отаман у хату, стали ім давати ве-
черяти. Вийняв він пляшку горілки, а другу
наливки, а третю меду — й тут такий бенкет
підняли, що ну! І співи, і танці, і все . . .

А дівка-чорнявка порається у другій хаті —
оджимає сорочки. От увіходить наймит Петро,
а дівка й каже:

»Будь ласкав, Петре, піди до хижі, пошукай:
чи нема де у нас свічок? А то мені ще багато
прати.« А Петро й каже:

»А ти, дурна, не знаєш, що й робити: у нас
у дворі є багато кухов із олівою — пішла-б та
наточила, то й було б з тебе чим світить і на
завтра, не то на сьогодні — однаково біля іх
нікого нема. А халяїн так загуляєся, що й усі
можна кухви повивозити — то й не чутиме:
такий куций бал підняли!«

Дівка-чорнявка й каже:

»Та й правда! Піду наточу цебер, то й буде з
мене на цілу зіму. Посидь же, Петре, в хаті, є
я побіжу та вточу.« І пішла дівка.

Тільки що вяялась за чіп, щоб одіткнуть, а
гайдамака й каже: »А що, чи готово?«

А дівка-чорнявка й охолола та й каже:

»Ні, ще!«

Прийшла до другої кухви та й застукала.
І там обзвивається: »А що, чи готово?«

Вона до всіх кухов підходила й стукала, і все гайдамаки питаютъ: «Чи вже готово?»

А вона одказує, що ще. Тільки пішла до крайньої кухви — стукала, стукала, а там мовчало, бо в тій кухві була олива. От вона

наточила оливи й унесла в хату; нікому нічого не кажучи, затопила й поналивала в кавани оливи й позаставляла в піч. Як оліва закипіла, а вона виносить на двір, одтика воронку й по два кухлі в кожну кухву, — і міцно закривала, щоб дух не виходив. І так дівка-чорнинка всіх гайдамаків подушила. Після виходить, стука,

та вони нічого вже не казали: мовчать . . . бо були неживі! . . .

Нагулялись і полягали спати всі, а гайдамака, хоч ліг, але не спав. Чує, що всі поснули, — він почав кидати маленькі камінці — не чути; він зачав і велики кидати камінці — все мовчать, не вилазять з кухов. Він як розсердиться, як побіжить сам до кухви: розкрив одну — аж лихе! неживий! Він до другої — й там так . . . Він до всіх стукав — не чути голосу . . . Він через тин так перескочив та настікача! Утік до своєї хати та й сидить, мов неживий.

На другий день повставали всі, а хазяйка й каже наймичці, щоб готовила снідати задля того куща. А вона й каже:

«Оглядіться, чи є той купець!»

— А де ж? — каже хазяйка.

«Ех, каже дівка-чорнилка: «помнайте, як авалі! Вже він даюно втік: і я цілу ніч не спала та його доглядала та й доглянула: побіг, мов божевільний!»

А то ви думасте, що олива? Ото ті сорок розбійників, що дядька варівали; а тепер же й вони пропали: я іх педушила всіх!»

Хазяйка з ляку до чоловіка побігла, розбудила й розказала; той скочився — та туди, до тих кухов. Стали одбивати, — дивляться — аж правда . . . Господи! хазяїн не знов, нік і лякувати наймичці за це. І стали радитися, де тих гайдамаків діти. А дівка-чорнилка й каже:

»Викопати в саду велику яму й туди іх поскладати веіх і закопати.«

Так і зробили: гайдамаків заховали, а кухви поскладали в повітки її коні позачиняли, щоб ніхто не бачив, — та їй живуть собі, остерігаючись того одного, отамана.

А той сердешний отаман сидів-сидів, а тоді набрав новний віс усякої матерії й поїхав у город, купив крамницю й почав торгувати.

Ото ї познайомився з того багатиря сином.

Одного разу син і кличе його до себе в гості, а гайдамака й каже:

»Я тепер не піду, а піду в неділю; глядіть, щоб була гарна музика, щоб гарно погуляти!«

Добре, — каже син та й сказав батькові.

Вони й приготовились гарненько й музику кликнути.

Приходить і той купець у гості. Гуляли-гуляли, танцювали, а потім купець і каже:

»Чи нема якої дівчини, щоб потанцювала?«

Хазяїн і каже, що в нас є дівка-чорнявка.

Вона ввійшла, стала танцювати й як окрутнулась та й вихопила в нього з-за халави ножка, замахнулась — і одрубала гайдамаці голову. Тоді всі наростили крину, то вона сказала:

»Цей той гайдамака, що тоді втік!«

Коси роздивились — аж правда.

Тоді все зібрали й його заховали, і поїхали в ліс до тієї хати — і там усе поабірали. А дівку-чорнявку в сином обвінчали.

8. Безщасний Данило й розумна жінка.

Як був собі безщасний Данило та служив —
гужив рік і другий . . . Що дослужить грошей
я де заховас, то оглянеться, аж іх уже й нема! Він
служив, може, років в десять, — та все,
що заховас гроші та пошука — то й нема.

От він пішов. Іде та йде — аж у чоловіка
камінець лежить перед порогом, щоб не грязько
було, — половина камінця . . . Він каже:

«Здоров був, дядьку!» Той йому: — Здоров!
«Чи не треба тобі наймита?»

— Чому б, каже, не треба? Та нема гро-
шій — нічим платити.

«Я», каже, «дядьку, наймуся до тебе за цей
камінець — рік буду, щоб я знати хоч, що в мене
камінець буде.»

Той йому: — Ну, як хоч: хоч і служи!

Він служить рік. Вислужив рік — і дав
чоловік йому той камінець. Він тільки що в
руки взяв, — камінець упав і розсипався . . .
А той чоловік дав йому золота грошей. Він і
пішов. Аж чоловік горшки везе, та й побив . . .
Він купив ладану за цілого злотого, взяв там

черепок, вийшов на могилу, наклав ладану, запалив . . . Прилітає янгол:

»Прислав Бог: чого ти, безщасний Даниле, так Богу годиш?«

А він і каже: »Тому, що скільки служив, та нічого не маю. Бо що заслужу, аж уже й нема..«

Бог присилає в другий раз.

»Піди скажи Данилові: чого він більше бажає: чи здоровля, чи великого багацтва, чи розумної жінки?«

Янгол прилетів та й каже йому так.

— Я не знаю, що вам проти цього й казати, — оджує Данило.

Янгол його й посилає:

»Піди спитай: там три плуги оре.«

Він пішов. Пряйшов до першого. Перший каже: »Я не знаю.« Він до другого — й другий каже: »Я не знаю!« Він до третього, третій каже: »А що ж? скажи, щоб розумна жінка була, то

в тебе й хазяйство буде. В мене« говорить той чоловік, »перша жінка була така, що ховалася й худоби не було!«

Він пішов, янголові сказав, що говорив той чоловік: »Розумної жінки!«

Полетів той янгол, а Данило ліг на могилі й заснув

Приходить із неба святого Петра дочка Йому
за жінку. Прийшла вона й будить Його:

»Уставай, Даниле, ходім, де твій батьківський
грунт, то підсм та, повінчасмось.«

Він і каже:

— Нема в мене ґрунту батьківського. — Пішли,

коли дивляться, аж батьківський ґрунт: так Бог дав, що стало. У батьківській хаті прибрато:
хата вимазана; перини лежать . . .

Вона Йому каже:

»Шукай, Даниле: де ті гроші, що ти заслужив!
Де ти їх ховав?«

Та то, було, ходить, ходить та й немас; а то

де пошукає, де поховав, то й є; так усі й познаходив. Поїхали, повічалися й живуть та й на батьківськім ґрунті.

Пан позадрив, що в Данила жінка гарна, — хоче одягти. От і сказав:

»Даниле! Щоб наробыв пива, а як не наробыш, так я скажу правду тобі, що я в тебе жінку заберу!«

Данило зробив; одвіз тее пиво, отдав. І дав пан Йому дерево, щоб він зробив живі гуслі. —

»Тілько не зробиш, так заберу жінку!« каже.

Коли він привіз додому те дерево, то зашлакав. »Я зроду й не бачив і не знаю, які там гуслі живі!«

Йому жінка каже:

»Не журись, Даниле, — лягай спати!«

Данило ліг спочити. Устав — аж уже й гуслі готові; він на хуру, та й повіз до пана. Пан ізвелів, щоб повигонили кури й гуси, воли й коні. Данило виїхав у двір. Пан каже:

»Стій, Даниле!«

Тут повигонили все . . . Пан із панею в горницях був. Данило як різнув на гуслі, — так кури й гуси, воли й коні танцюють, а пан з панею й собі в горницях танцює . . . Уже втомивсь, кричить:

»Годі, вражай сину, Даниле!«

Та Данило як різне, то пан аж місця не найде — танцює!

І ізвелів Данилові:

»Біжи, Даниле, на той світ до моого батька, та спитай: як умірав, де він гроці поховав? А тільки не справишся, так жінку заберу!«

Пішов Данило. Прийшов додому та й плаче:
»Як мені на той світ дійти?« А жінка й каже:
— Ляж, Даниле, та одпочинь!«

Він ліг, одпочивав, устав; вона дала йому клубочок, і каже:

»На цей клубочок, та як вийдеш за царину, то й пустиш оцей клубочок: він тебе доведе аж на той світ.«

Він вийняв клубочок, пустив — клубочок покотився та й покотивсь. От він дійшов аж на той сніт.

»Здорові були, пане!« — Здоров, Даниле!
»Де ви«, каже, »як умірали, та гроші похова-
ли?« Пан і каже:

— Під крильцем вітальні, листовим залізом
закриті в казані.

А. Маричук

Данило прийшов та те й сказав. А пан не
вірить, каже: »Як можна, — ти б дійшов?!«

А старий пан написав записку Данилові, —
так він показав записку. Пан узяв, та й роз-
кидав крильце. Подивились — аж так!

Так він забрав ті гроші, а Данилові третю
часть оддав.

9. Правда та Неправда.

Раз Правда зустрілась із Неправдою.

»Здорова, сестрице!« — каже Правда Неправді.

— Здорова була! — одикаув Неправда. »Нам по одній дорозі йти, так ходім, коли хочеш, разом.

»Ходім.«

— Та он-що, сестрице, я тобі скажу: як будемо разом іти, так попереду твое будем істи, а тоді мое.

»Добре, сестрице«, каже Правда.

От ідуть вони та й ідуть. У Правди їй торба вже спорожнилась. Захотілось Правді істи та вже у неї нема нічого.

»Ну, сестрице«, каже вона Неправді: »мос поїли, нум же тепер твое істи.«

— Е, ні! Вже цього не буде: я не люблю по правді робить, і ти дурна, що по правді робиш. Не дам, хоч з голоду умри.

Гірко стало Правді. та треба терпіти. Терпіла

вона, терпіла та ніяк не втерпіла: попросила знов у Неправди істи.

— Коли ти хочеш, щоб я дала тобі істи, так дай одне око виколю. Заплакала Правда . . .

Дала око виколоти: «Краще», думас вона, «дам око виколоти, ніж умерти з голоду.»

Пройшли вони скільки там часу. Правді знов закотилося істи.

»Дай, сестро, істи!« просить вона у Неправди.

— Дай друге око виколю.

Дала Правда й друге око виколоти. Як виколола друге око, то й пішла собі Неправда од Правди.

— Прощай, сестро, — каже вона Правді: тепер мені не йти з тобою!

Зосталась собі одна Правда, та тільки плаче гірко. Іде, іде, — коли чус: ліс шумить.

»Що ж тепер робити мені?« думає вона, бідененька, сама собі: »Зішазу на яке-небудь дерево та переночую, щоб авірюка яка не напала на мене.«

От злізла вона на одно дерево та й сидить там. Коли ось чус — йдуть дівчата, парубки,

співають, жартують. Прийшли вони до того дерева, що сиділа Правда . . .

»А де«, кажуть вони, »будем гуляти?«

— А хоч і під оцим деревом, — одкааують.

»Та на цьому дереві«, кажуть, этака роса, що як помазать сліпому очі, так і дивитися стане.«

Почула Правда ці слова, та дожидається вже ранку, щоб попробувати роси. Дівчата ж з хлопцями почали гуляти. Гуляли вони, пили, єли все добре, та й пішли собі назад, покидавши все, що позоставалось — і питімє Й Ідіме.

Як тільки пішти вони, Правда вліала зараз в дерева, та й стала істи та пити, що позоставалось; а виголодалась уже була добре. Діждавшись ранку, помазала собі очі росою з того дерева, що сиділа, й стала бачити. Тоді вона помолилася Богу та й пішла собі в дорогу.

Підвечір прийшла вона знову в ліс. Так, як і вчора, вліала на дерево й чує знов, що йдуть та співають хлопці з дівчатами.

»А де будем гуляти?« гукають хлопці, прийшовши до того міста, де була Правда.

— А хоч і під оцим деревом, — одкааують другі, вказуючи на те дерево, де сиділа Правда. »Та це ще й дерево не просте«, обізвався хтось: »на цьому роса така, що якби помазати якому сліпому очі, так він би й світ Божий побачив. От якби хто знайшовся такий, щоб, набравши роси з цього дерева, пішов у таке то царство: у тому царстві царь, а в царя дочка, та сліпа.

Казав царь, що якби вилічив хто дочку його
так нічого не пожалів би зного добра.«

Правда це все чула.

»Мені дав так Бог, що я стала видюшою«,
думає вона сама собі: »поможу ж я й тій царівні,
що сліпа.«

Парубки ж з дівчатами гуляли, пили, Іли та
їх пішли назад, покидавши все, що позоставалось.

Правда знов так, як і вчора, влезла в дерево, та й підкормилася трохи тим, що позоставалось од хлопців та дівчат. Після цього, спорожнивши одну пляшку та набравши в неї уранці цілющої роси, пішла у тес царство, де була сліпа царівна.

Довго вона йшла у той гірський місто, де жив сам царь з сліпою дочкиною. Тут зараз донесли цареві, що в його гірський місто прийшла така молодиця, що береться вигоїти дочку його. Царь зараз велів позвати її. Прийшла в хату до царя, коли дивиться — тут і Неправда.

»Цо й ти тут, сестро?« питас Правда у Неправди.

— Ег! Коли б ти знала, — і вже й світ увесь пройшла, — одкаус Неправда. »А ти ж чого тут?«

»Того та того«, каже Правда, та й розказала, чого вона прийшла й що з нею було.

Після цього помагала вона цілющою росою очі царівні — й та стала бачить усе так, якби не була й сліпа.

Царь же бачить, що Правда з Неправдою розказує так, як давнішня знамома та й питас у неї:

»Де ти з нею бачилася, і що, і як, і коли?«

Правда й розказала цареві все по правді: як вони йшли вдвох, як Неправда її очі повинколювали, як вилічилась . . . Сказано: все розказала, як було.

Царь, як скінчила Правда розказувати, звелів узяти Неправду, прив'язати її коневі до хвоста й пустити його на волю, щоб розніс її.

»Оттак«, сказала Правда, »пройшла вона світ — навад не вернулась!«

10. Гордий царь.

Десь-не-десть, в де-якомусь царстві, в де-якомусь государстві, — не в нашій землі, не за нашої пам'яти, — жив собі царь, та такий гордий, такий гордий, що не доведи Господи! Хто б йому що не радив, що б не казав — нікого не послухав, а робить усе, що тільки йому на думку впаде, й ніхто йому перечити не смій. Засумували всі міністри та бояри, засумував і люд увесь.

Раз пішов царь до церкви. Слухав — піп читав святе письмо . . . Якесь там слово йому не вподобалось. Після служби йде царь додому й звелів попа привести. Приходить піп.

»Як ти смієш читати таке й таке місце?«

— Як же не читати, — каже, — коли написано.

»То що, що написано? Це буде написано не знати-що, то ти й читатимеш? Щоб ти те місце замазав — і більше читати не смій!

— Не я, ваше царське величество, писав ті слова, — каже піп, — не мені іх і замазувати!«

»Як ти смієш мені перечити? Я царь — ти повинен мене слухати!«

— Все, — каже піп, — буду слухати, а в церковнім ділі Бог постановив, а людям не змінити!

»Як ти не змінити?« крикнув царь . . . »Коли хочу змінити, то й зміню! Щоб ти мені зараз

викинув слова ті й щоб ніколи не читав іх у церкві — чуєш?«

— Не смію, — каже — не моя воля.

»Я тобі приказую!«

Український Народний Казак.

— Не смію! — каже.

»Ну, так даю тобі три дні подумати, а четвертий день увечері явись до мене й не аносити тобі голови на плечах!«

Піп низенько вклонився й лішов додому.

Кінчается третій день, а піп і сам не знає, що робити? Вмерти б за віру не страшно — та жінка, дітки маленькі . . . Ходить та плаче . . . Горел! Літ він і спати — так не спиться. Коли к світу заснув, заснув і бачить у-ві-сні стоїть в головах янгол, тай каже:

»Не бійся нічого: Бог мене послав на землю боронити тебе!«

Устав піп уранці радий, наче тільки що народився, й помолився щиро Богу.

Прокидастися й царь уранці та й гужнув, щоб скоріш мисливі збиралися — на полювання поїде.

Полюють вони в лісі. Коли бачить царь: олень вискочив із куща. Царь за ним; так же неється: олень не втече, царь не дожене. Розпалився царь, погнав коня: ось-ось настигне . . . Коли річка на дорозі. Олень у воду; царь одежу з себе, та собі у воду. Плавати вмів добре, думав — настигне. От-от ще кришечку — й за роги б ухопив! — А олень переплив на берег — і царь разом, та тільки хотів його за роги — аж оленя й не стало . . . (Бо то був янгол!) Царь здивувався — дивиться сюди, туди: де той олень подівся? Коли бачить: на тім боці хтось одягається в його одежду, сідає на його коня й

рушає. Царь думав, что то злодій який, або що (а то був той самий ангол). Прийняв він на себе обличчя царя, догнав мисливих, та й поїхав з ними додому. А царь застася голий у лісі.

Коли дивиться — аж далеко десь дим піднімається над лісом, і неначе хмара стас по сизому небу. Він подумав: «То, мабуть, мої мисливці палять!» Шішов тоді на той дим. Приходить, аж

то цегельня. Робітники повиходили — дивляться: що воно за чоловік голий? А він у кущах ноги покалічив, тіло подряпав... Люди змилувались над ним, дали йому стару завалюшу свитину, вищесли йому Істи хліба черствого та огірків... Питають:

»Скажи, чоловіче, хто ти такий?«

— Дайте, — каже, — намся, а то юсти хочу!

Нагодували його. Може, він з роду не єв нічого з таким смаком, як той хліб черствий та огірки.

От як наївся, то й каже:

— Тепер скажу вам, хто я такий: я царь ваш. Як достанусь у столицю, то я вас нагороджу!

»Ах, ти лєдащо! Щоб ти, старець якийсь, так смів себе царем величати?! Подивись на його: ще й винагороджувати хоче!...«

— Ви, — каже, — не смійте мене лаяти, бо звелю вам голови рубати!

(Забувся: думав, що дома).

»Хто? ти?!«

Та давай його бити. Били-били, вяли й прогнали.

Пішов він по лісу, блукаючи.

Іде та йде — аж бачить знову: дим піднімається над лісом. Він знову думав, що то мисливі та йде на них. Аж увечері вже знову приходить до другої цегельні. Там над ім змилувались: нагодували його, напоїли, дали йому драні штанці та сорочку, бо й самі бідні були. Вони ж ду-

мали, що то так собі якайсь бідний чоловік, може, од рекрутів ховається, або що; а він як наївся та одягся, то й каже:

»Я царь ваш!«

Ті сміються над ім. Він знову посварився в

людьми. І ті його попобили добре та й прогнали. Він і пішов собі у ліс — аж уже й ніч. От він приліг під деревом та й переноочував; а вранці, вставши, й поплівся — куди очі глядять.

Аж ось приходить у третю цегельню; та вже й не признається, що він царь: усе думас про те, що якби йому в столицю достатися. От і там

Його нагодували робітники, та бачать, що в нього ноги босі покалічені — змиливались: дали йому старенькі чоботи. Він іх питав:

»Чи не знаєте — куди тут ишлях на столицю?«

Вони йому розказали. А вже далеко увійшов за цілий день . . .

Пішов він тою дорогою, якою Йому показано. Іде та йде й приходить у якесь містечко. Аж от перестрів його на дорозі становий:

»Стой!« — кричить.

Він став.

»Пашпорт с?«

— Ні, нема!

»Як же ти без пашпорта ходиш? Ти блудяга якийсь? . . . Візьміть його!« крикнув на соцьких.

Тут де не ваялись — взяли його та й посадили в холодну. — Через кілька часу питаютъ:

»А авідки ти?«

Він і сказав: з такої й такої, каже, столиці. Тоді його скували з злодіями та й повели.

Привели його в столицю та й знову садовлять у тюрму. Через який час приходить старший і розпитується: хто за що сидить. От один каже:

»Мене«, каже, »пан, анай, бив і жінку однин у мене, — так я терпін-терпів та й посадив його на вила: та то мене оце сюди й посадили!«

Підходить до другого:

»А ти«, пита, »за що?«

»У москалях«, каже, »був, так мене били та

нівечили, що не вмію на трубі грати, так я й утік; а мене оце й піймали . . .«

»А ти за що?« пита далі.

»А я«, каже, «но мав що істи, та й поліз до пана в комору, — так мене сюди завдали.«

А там інший каже, що »з багачем у шинку побився«, — так багачеві й нічого, а він у тюрмі опинився . . .

Сказано, хто за що. А це підходить старший до його:

»А ти«, пита, »за що, дідуся?«

От він йому й розказав усю правду:

»Був я царем, та таке й таке приключилося зі мною . . .«

Тут на Його дивляться, що він зовсім неподібний до царя. А він, звісно, за довгий час змarnів, борода одросла . . . Куди там — зовсім не подібний! . . . А таки запірається, що царь. Як уже його не запитували:

»Царь та й годі!«

От і порішили всі, що він божевільний та й вигнали його з тюрми:

»Навіщо«, кажуть, »дурного будем держати, тільки хліб царський переводить.«

І як випустили його, — то так бідус, так бідус, що Господи! Як що знайде яку роботу (а до роботи не звичний), та ще й нічого; а часом — то тим тільки й живе, що випросить шматок хліба. Ночув — де Бог даст: часом де в бур'яні, або так де під тином. До того дожився!

А янгол, зробившись царем, поїхав з мисливими додому. Приіхав. Ніхто й не догадується, що то не царь, а янгол. Коли учевері й приходить до його піп та й каже:

»Воля твоя, царю, голову мою зняти; не при-

стану я на те, щоб викинути й слово з святого письма!«

А царь йому:

— Ну, слава Богу! Тепер я знаю, що у моїм царстві є такі піп, що міцно стойть за слово боже. Роблю тебе найстаршим архиреєм.

Піп подякував, уклонився до землі та й пішов

собі, дивуючись: що це таке, що з гордого царя та зробився такий тихий та справедливий?

От усі дивуються, що таке з царем сталося, такий зробився тихий та поважний, по полюваннях не розіїджас, а все ходить, розпитується: де яка неправда, чи яка кому кривда, чи що; на все сам увагу звертає: скрізь суд справедливий чинить, судців та розсудчиків справедливих назначає . . . Як перше народ сумував, так тепер радіє: і податки невеликі й суд справедливий!

А царь той — так бідус, так бідус!

Коли через три роки приходить такий царський указ: щоб на такий-то й на такий день усі сходились до царя обідати: і багаті, й убогі, й пани, й мужики!

От і посходились усі, прийшов і той царь нещасливий. А на царськім дворі такого столів понакривано, що Господи! — Сідають усі за столи, п'ють та їдять, а царь сам з міністрами всікі напитки та найдки розношує, можного сам пропрошує; а тому цареві нещасному удвоє проти інших накладає й наливає.

Усіх нагодували й напоїли, а далі царь і почав розпитуватися людей: чи нема кому якої кривди або образи? А як почали вже люди розходитися, — царь став у брамі з мішком грошей і всім дав по гривні, а тому цареві нещасному дав аж три гривні.

Через три роки знову царь зробив обід, і

знову скликає всіх людей. Нагодував, напоїв, розпитався про все, що в його царстві робиться, та по гривні всім, а тому цареві нещасному удвоє давав істи й пити й на дорогу дав знову три гривні.

Через три роки знов робить сбід:
»Щоб були всі: і багаті, і убогі, і пани, і
мужики!«

Посходились люди, понайдались, подякували — стали розходитися. Той царь неподоланий і собі хоче йти, так від його зупинив. Повів його до себе у палац та й каже:

»Це · тобі Бог присудив, щоб ти дев'ять літ покутував свою гордість; а мене послав, щоб я навчив тебе, як царь повищень людей жалувати. Ну, тепер ти, бідуючи та тиняючись по світу, набрався трохи розуму, -- то гляди, щоб добре народом правив! Во з цього часу ти будеш знов царем, а я полечу до Бога на небо!«

Та, це кажучи, звелів йому вмитися й поголитися, -- бо борода в нього виросла, наче в пасішника; -- та дав йому царську одежду, а далі й · каже:

»Іди тепер — там у покоях сидить царська чесна беседа, йди туди, то там ніхто тебе й не пізнає, що ти той самий, що старцем тинявся!«

То як сказав це янгол, то й не стало його — тільки одежда лишилася.

От царь перш за все помолився щиро Богу, а тоді й пішов до беседи.

Од тієї пори правив уже він народом, як його янгол навчив.

ЗМІСТ.

1. Рись-мати	3
2. Брат і сестра в лісі	9
3. Попович Ясат	17
4. Летючий корабель	26
5. Царівна-жаба.	40
6. Про царенка Івана та чортову дочку .	55
7. Убогий та багатий і дівка-чорнявка	75
8. Безщасний Данило й розумна жінка .	98
9. Правда та Неправда	105
10. Гордий царь	112

